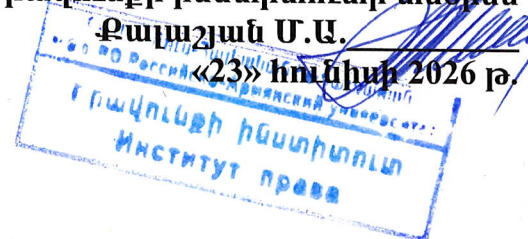

**«Ռուս-Հայկական համալսարան» բարձրագույն կրթության միջպետական
կրթական կազմակերպություն**

**Հաստատում եմ՝
Իրավունքի ինստիտուտի տնօրեն
Քալաշյան Մ.Ա.**

**Ինստիտուտ՝ Իրավունքի
Ամբիոն՝ Իրավունքի տեսության և Սահմանադրական իրավունքի**

Հեղինակ՝ ի.գ.դ., պրոֆեսոր Ղամբարյան Ա.Ս.

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

Դասընթաց՝ Իրավունքի ներածություն

Մասնագիտություն՝ 042101.00.7 Իրավագիտություն

**Մագիստրոսի կրթական ծրագիր՝ 042101.02.7 «Սահմանադրական
իրավունք, պետության և իրավունքի
տեսություն»**

Բովանդակությունը

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	4
1.1. ՏՎՅԱԼ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ (ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԻՍԱՍՅԱԿ — ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ)	4
1.2. ԾԱՎԱԼԸ ԱԿԱՐԵՄԻԱԿԱՆ ԿՐԵԴԻՏՆԵՐՈՎ և ԺԱՄԵՐՈՎ	4
1.3. ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՓՈԽԿԱՊԱԿՅՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ (ՈՒՂՈՒԹՅԱՆ) ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՊԼԱՆԻ ԱՅԼ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԻ ՀԵՏ	5
1.4. ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԾՐԱԳՐԻ ՅՈՒՐԱՅՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ	5
2. ԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ.....	9
2.1. ՆՊԱՏԱԿԸ և ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	9
2.2. ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԾԱՆՐԱԲԵՌՆՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԾԱՎԱԼԸ և ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՁևԵՐԸ.....	9
2.3. ԹԵՄԱՏԻԿ ՊԼԱՆ	10
2.4. ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ԲԱԺԻՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ	11
Թեմա 12. Իրավաբանական հիմնական հայեցակարգերը	11
Թեմա 13. Իրավունքի հասկացությունը, էությունը և արժեքը.....	12
Թեմա 14. Իրավունքի սկզբունքները և իրավական արքիտմները	12
Թեմա 15. Իրավունքի գործառնությունները.....	12
Թեմա 16. Իրավունքը սոցիալական կարգավորման համակարգում	13
Թեմա 17. Իրավագիտակցությունը, իրավական մշակույթը և իրավական դաստիարակությունը	13
Թեմա 18. Իրավունքի աղբյուրները	13
Թեմա 19. Իրավունքի համակարգը.....	14
Թեմա 20. Իրավունքի նորմը	14
Թեմա 21. Իրավահարաբերությունները	14
Թեմա 22. Իրավաբանական վարույթը	15
Թեմա 23. Իրավական կարգավորումը.....	15
Թեմա 24. Իրավունքի իրացումը և կիրառումը	16
Թեմա 25. Ապացուցումը և ապացույցները.....	16
Թեմա 26. Իրավաբանական որակումը և իրավունքի մեկնաբանումը.....	16
Թեմա 27. Իրավակիրառ ակտը.....	17
Թեմա 28. Իրավական կոլիզիաները և դրանց լուծումը.....	17
Թեմա 29. Իրավական վարքագիծը	17
Թեմա 30. Իրավաբանական պատասխանատվությունը	18
3. ՏԵՄԱԿԱՆ ԲԼՈՎ.....	18
3.1. ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՏԵՄԱԿԱՆ ՄԱՍԻ ՆՅՈՒԹԵՐԸ.....	18
3.1.1. Դասագիրք(եր).....	18
3.1.2. Մենագրություններ, բրոշյուրներ, հոդվածներ.....	19
3.1.3. Ուսումնական ձեռնարկ(ներ).....	20
3.1.4. Դասընթացի ուսումնական ծրագրի յուրացման համար անհրաժեշտ այլ նյութեր (նորմատիվ բազա).....	21
4. ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ.....	21
4.1. ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿԸ.....	22
4.2. ԿԱՐՈՂՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՅՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԸ և ՉՓԱՆԻՇՆԵՐԸ.....	23
4.2.3. Իրավունքի տեսական հիմունքների իմացություն.....	25
4.2.4. Հստակություն և ընկալելիություն.....	25
4.2.5. Համակարգվածություն և կառուցվածքայնություն.....	26

4.3. ՄՏՈՒԳՈՂԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱՐԴԱՆՔՆԵՐԻ և ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՅԼ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ՏԻՊԱՅԻՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ	27
4.3.1. Մեմինար պարապմունքների ժամանակ վերլուծական քննարկման հարցեր (ըստ թեմաների)	27
Թեմա 12. Իրավաընկալումը, հիմնական հայեցակարգերը	27
Թեմա 13. Իրավունքի հասկացությունը, էությունը և արժեքը	27
Թեմա 14. Իրավունքի սկզբունքները և իրավական աքսիոմները	28
Թեմա 15. Իրավունքի գործառնությունները	28
Թեմա 16. Իրավունքը սոցիալական կարգավորման համակարգում	28
Թեմա 17. Իրավագիտակցությունը, իրավական մշակույթը և իրավական դաստիարակությունը	29
Թեմա 18. Իրավունքի աղբյուրները	29
Թեմա 19. Իրավունքի համակարգը	29
Թեմա 20. Իրավունքի նորմը	30
Թեմա 21. Իրավահարաբերությունները	30
Թեմա 22. Իրավաբանական վարույթ	31
Թեմա 23. Իրավական կարգավորումը	31
Թեմա 24. Իրավունքի իրացումը և կիրառումը	31
Թեմա 25. Ապացուցումը և ապացույցները	32
Թեմա 26. Իրավաբանական որակումը և իրավունքի մեկնաբանումը	32
Թեմա 27. Իրավակիրառ ակտը	33
Թեմա 28. Իրավական կոլիզիաները և դրանց լուծումը	33
Թեմա 29. Իրավական վարքագիծը	33
Թեմա 30. Իրավաբանական պատասխանատվությունը	34
4.3.2. Էսսեների, ռեֆերատների, վերլուծական աշխատանքների թեմաներ	34
4.3.3. Քննական առաջադրանքների օրինակներ	36
4.4. ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ, ՈՐՈՒՔ ՄԱՀՄԱՆՈՒՄ ԵՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԵՐԸ	42
4.4.1. Գիտելիքների ընթացիկ հսկողության ձևերը	42
4.4.2. Ատեստավորման ձևը (ստուգաթղթ, քննություն)	42
4.4.3. Գնահատման ընթացակարգը	43
4.4.4. Գնահատման չափանիշներ	43
4.4.5. Ուսանողների նախապատրաստման առաջարկություններ	43

1. Ներածություն

1.1. Տվյալ առարկայի բովանդակության համառոտ նկարագրությունը (Իրավունքի ներածություն (ոչ բազային իրավաբանական կրթությամբ ուսանողների համար))

«Իրավունքի ներածություն (ոչ բազային իրավաբանական կրթությամբ ուսանողների համար)» առարկան պատկանում է մագիստրատուրայի ուսումնական պլանի 3-րդ «Կամընտրական դասընթացներ կրթաբլոկի» 4-րդ «Ֆակուլտատիվ դասընթացներ» մասին : «Իրավունքի ներածություն (ոչ բազային իրավաբանական կրթությամբ ուսանողների համար)» իրավաբանական առարկաների համակարգում հանդիսանում է հիմնարար և մեթոդաբանական գիտություն: Հաշվի առնելով «Իրավունքի ներածություն (ոչ բազային իրավաբանական կրթությամբ ուսանողների համար)» հիմնարար բնույթը՝ անհրաժեշտ է հաշվի առնել «Իրավունքի ներածություն (ոչ բազային իրավաբանական կրթությամբ ուսանողների համար)» կապերը ոչ միայն ճյուղային իրավաբանական գիտությունների, այլև փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի, տնտեսական, պատմական և քաղաքական գիտությունների հետ: Տվյալ առարկայի ուսումնասիրության հիմնական նպատակներն են իրավական երևույթների վերաբերյալ ընդհանուր գիտելիքների յուրացումը, իրավունքի առաջացման, գործունեության և զարգացման էությունն ու օրինաչափություններն արտացոլող հիմնական կատեգորիաների վերաբերյալ պատկերացումների ձևավորումը, ինչպես նաև իրավաբանի հետագա գործնական գործունեության համար ընդհանուր տեսական գիտելիքների կարևորության գիտակցումը:

Երկրորդ կիսամյակում ուսումնասիրվում է իրավունքի տեսությունը՝ իրավաընկալում, իրավունքի հասկացությունը, էությունը և արժեքը, իրավունքի սկզբունքներն ու գործառույթները, իրավունքը սոցիալական կարգավորման համակարգում, իրավագիտակցությունը և իրավական մշակույթը, իրավունքի աղբյուրներն ու համակարգը, իրավունքի նորմը, իրավահարաբերությունները, իրավական գործընթացը, իրավական կարգավորումը, իրավունքի իրացումն ու կիրառումը, ապացուցումն ու ապացույցները, իրավունքի մեկնաբանումը, իրավակիրառակտը, իրավական կոլիզիաները, իրավական վարքագիծը, իրավական պատասխանատվությունը: Դասընթացի շրջանակում ուսումնասիրվում են նաև Ռուսաստանի իրավական զարգացման առանձնահատկությունները:

Դասընթացի բովանդակությունը մշակված է Հայաստանի Հանրապետության կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարի 30.11.2021 թ. 50-Լ հրամանով հաստատված «Իրավագիտություն» որակավորումների ոլորտային շրջանակի բնութագրերին համապատասխան:

1.2. Ծավալը ակադեմիական կրեդիտներով և ժամերով

Առարկայի ծավալը՝ 144 ժամ, կրեդիտ՝ «4» ECTS:

1.3. Առարկայի փոխկապակցվածությունը մասնագիտության (ուղղության) ուսումնական պլանի այլ առարկաների հետ

«Իրավունքի ներածություն (ոչ բազային իրավաբանական կրթությամբ ուսանողների համար)» դասընթացը գտնվում է տրամաբանական և բովանդակային կապի մեջ այնպիսի առարկաների հետ, ինչպիսիք են «Արտասահմանյան երկրների պետության և իրավունքի պատմությունը», «Հայաստանի պետության և իրավունքի պատմությունը», «Իրավական ուսմունքների պատմությունը» և այլն: Առարկան նախորդող է իրավաբանական մասնագիտության բոլոր պրոֆիլային առարկաների համար:

1.4. Դասընթացի ծրագրի յուրացման արդյունքները

Դասընթացի յուրացման արդյունքում ուսանողը պետք է.

Իմանա.

1. Իրավաբանական հիմնական հայեցակարգերը, դրանց մեթոդաբանական նշանակությունը և իրավաստեղծման ու իրավակիրառ գործունեության վրա ազդեցությունը (լեգիստական (պոզիտիվիստական), իրավական (բնական-իրավական, լիբերտար-իրավական), սոցիոլոգիական, ինտեգրատիվ իրավաբանական):

2. Իրավունքի հասկացությունը, էությունը (դասակարգային և հանրասոցիալական մոտեցումներով), հատկանիշները (նորմատիվություն, ձևական որոշակիություն, համակարգայնություն, պետական հարկադրանքով ապահովվածություն, մտավոր-կամային բնույթ, դինամիզմ) և արժեքը (սոցիալական և սեփական):

3. Իրավունքի սկզբունքների հասկացությունը, հատկանիշները, դասակարգումը (ընդհանուր իրավական, միջճյուղային, ճյուղային), ինչպես նաև իրավական արքիոմների հասկացությունը և դրանց տարբերությունը իրավունքի սկզբունքներից:

4. Իրավունքի գործառույթների համակարգը, հատուկ իրավաբանական (կարգավորիչ և պահպանողական) և ընդհանուր սոցիալական (տնտեսական, քաղաքական, դաստիարակչական) գործառույթները, դրանց փոխկապակցվածությունը:

5. Իրավունքի տեղը սոցիալական կարգավորման համակարգում, սոցիալական նորմերի տեսակները, իրավունքի հարաբերակցությունը բարոյականության, սովորույթի, կորպորատիվ նորմերի, կրոնի և տեխնիկական նորմերի հետ:

6. Իրավագիտակցության հասկացությունը, կառուցվածքը, տեսակները (ըստ սուբյեկտների և ըստ մակարդակի), գործառույթները, ինչպես նաև իրավական մշակույթի, իրավական նիհիլիզմի, իրավական իդեալիզմի և իրավական դաստիարակության հասկացությունները:

7. Իրավունքի աղբյուրների (ձևերի) տեսակները՝ նորմատիվ իրավական ակտ, դատական նախադեպ, իրավական սովորույթ, նորմատիվ պայմանագիր, իրավական դոկտրին, կրոնական տեքստեր, դրանց հատկանիշներն ու առանձնահատկությունները:

8. Իրավունքի համակարգի կառուցվածքային տարրերը (նորմ, ինստիտուտ, ենթաճյուղ, ճյուղ), իրավունքը ճյուղերի բաժանելու չափանիշները (առարկա և մեթոդ), հանրային և մասնավոր իրավունքի տարանջատման չափանիշները, ինչպես նաև իրավական համակարգի հասկացությունը:

9. Իրավական նորմի կառուցվածքը (հիպոթեզ, դիսպոզիցիա, սանկցիա), դրանց տեսակները, ինչպես նաև իրավական նորմերի դասակարգումը տարբեր հիմքերով:

10. Իրավահարաբերության հասկացությունը, կառուցվածքը (սուբյեկտներ, օբյեկտ, բովանդակություն), իրավասուբյեկտության տարրերը (իրավունակություն և գործունակություն), սուբյեկտիվ իրավունքի և իրավական պարտականության հասկացությունները, իրավական փաստերի տեսակները, ինչպես նաև իրավական կանխավարկածների և ֆիկցիաների հասկացությունները:

11. Իրավական գործընթացի հասկացությունը, տեսակները, փուլերը և սկզբունքները, ինչպես նաև «իրավական գործընթաց» և «իրավական ընթացակարգ» հասկացությունների հարաբերակցությունը:

12. Իրավական կարգավորման հասկացությունը, առարկան, մեթոդները (իմպերատիվ և դիսպոզիտիվ), եղանակները (թույլատրում, պարտավորեցում, արգելք, խրախուսում), տիպերը (ընդհանուր թույլատրական և թույլատրական) և փուլերը:

13. Իրավունքի իրացման ձևերը (պահպանում, կատարում, օգտագործում, կիրառում), իրավունքի կիրառման հատկանիշներն ու փուլերը, իրավունքի բացերի հասկացությունն ու տեսակները, բացերը հաղթահարելու եղանակները (օրենքի անալոգիա և իրավունքի անալոգիա), ինչպես նաև իրավակիրառման տիպերը (*intra legem*, *praeter legem*, *contra legem*) և իրավակիրառ հայեցողությունը:

14. Ապացուցման հասկացությունը որպես իրավակիրառման փուլ, ապացույցների հատկանիշներն ու տեսակները, ապացույցների և ապացուցման ձևական միջոցների (նախադատելի փաստեր, իրավական կանխավարկածներ, ֆիկցիաներ) տարբերությունը:

15. Իրավական որակման հասկացությունը և կառուցվածքը, իրավունքի մեկնաբանման հասկացությունը, տեսակները (ըստ իրավական ուժի և ըստ ծավալի), եղանակները, կանոնները, ինչպես նաև մեկնաբանման ակտերի հասկացությունն ու տեսակները:

16. Իրավակիրառ ակտի հասկացությունը, հատկանիշները, կառուցվածքը, տեսակները, ինչպես նաև վարչական և դատական ակտերի առանձնահատկությունները:

17. Իրավական կոլիզիաների հասկացությունը, տեսակները, առաջացման պատճառները, լուծման եղանակները, կոլիզիոն նորմերը (*lex superior*, *lex specialis*, *lex posterior*, «մարդու համար բարենպաստ նորմի առաջնահերթություն»):

18. Իրավական վարքագծի հասկացությունը, տեսակները (իրավաչափ, իրավախախտ, իրավունքի չարաշահում, օբյեկտիվ հակաիրավական վարքագիծ), իրավախախտման հասկացությունը, հատկանիշները, կազմը և տեսակները:

19. Իրավական պատասխանատվության հասկացությունը, հատկանիշները, նպատակները, սկզբունքները, տեսակները, ինչպես նաև պատասխանատվությունից ազատվելու հիմքերը:

20. Հայաստանի և այլ երկրների պետության և իրավունքի պատմության վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:

21. Իրավունքի հիմնական ճյուղերի (սահմանադրական, վարչական, քաղաքացիական, աշխատանքային, քրեական, էկոլոգիական իրավունք, միջազգային հանրային իրավունք), դրանց սկզբունքների, ինստիտուտների, նորմերի ծագումնաբանության, էության, օրենսդրական ամրագրման և կիրառման գործընթացի վերաբերյալ հիմնարար գիտելիք:

22. Իրավական վեճերի լուծման և բանակցությունների վարման սկզբունքների ու տեսությունների վերաբերյալ գիտելիք:

Կարողանա.

1. Վերլուծել իրավական երևույթները՝ կիրառելով իրավունքի տեսության մեթոդաբանությունը:

2. Տարանջատել իրավաընկալման տարբեր տեսակները և գնահատել դրանց ազդեցությունը իրավաստեղծման և իրավակիրառ գործունեության վրա:

3. Որակել իրավական նորմերի տեսակները՝ ելնելով դրանց կառուցվածքային տարրերից:

4. Վերլուծել իրավահարաբերությունների կառուցվածքը և որոշել դրանց տեսակը:

5. Կիրառել իրավունքի մեկնաբանման տարբեր եղանակներ նորմատիվ ակտերի և դատական որոշումների տեքստերի նկատմամբ:

6. Լուծել իրավական նորմերի միջև կոլիզիաները՝ օգտագործելով կոլիզիոն կանոնները:

7. Որակել իրավական վարքագծի տեսակները և որոշել դրանց իրավական հետևանքները:

8. Տարբերակել իրավական պատասխանատվության տեսակները և դրանց կիրառման հիմքերը:

9. Կիրառել իրավունքի անալոգիայի և օրենքի անալոգիայի մեխանիզմները իրավունքի բացերի պարագայում:

10. Որակել իրավակիրառ ակտերի տեսակները և գնահատել դրանց օրինականությունն ու հիմնավորվածությունը:

11. Ինքնուրույն գտնել, դասակարգել և համակողմանի ու համակարգված մոտեցմամբ փաստարկված մեկնաբանել օրենսդրական կամ այլ տեղեկատվություն, այդ թվում՝ օտարալեզու, որն անհրաժեշտ է մասնագիտացման ոլորտում խնդրի լուծման համար:

12. Ինքնուրույն օգտագործել գիտական հետազոտության մեթոդներ՝ մասնագիտական գործունեություն ծավալելիս և անհրաժեշտ հետազոտություններ իրականացնելիս:

13. Ինքնուրույն կազմել և մշակել իրավական փաստաթղթեր, տալ իրավաբանական եզրակացություններ, տրամադրել իրավաբանական խորհրդատվություն:

14. Բանակցություններ վարել, ներկայացնել ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց, պետության և համայնքի իրավունքներն ու օրինական շահերը:

15. Օրինական մեթոդներով որոնել և գտնել վերաբերելի դատական և իրավական այլ ակտեր կամ այլ տեղեկություններ, օգտագործել դրանք մասնագիտական ոլորտում խնդրի լուծման համար, ինչպես նաև հետևել իրավական ակտերի փոփոխություններին:

16. Հետազոտական և նորարարական գործունեություն իրականացնելիս համակցել տարբեր ոլորտների գիտելիքներ և զարգացնել նոր գաղափարներ ու տեսակետներ:

Ունակ լինի (տիրապետի).

1. Իրավական երևույթների վերաբերյալ դոկտրինալ աղբյուրների, օրենսդրության (ներառյալ Հայաստանի Հանրապետության) և իրավակիրառ պրակտիկայի քննադատական վերլուծության, ինչպես նաև տարբեր տեսական մոտեցումները համադրելու և գնահատելու հմտություններին:

2. Իրավաբանական փաստարկման, տրամաբանորեն հիմնավորված դատողություններ անելու, դիրքորոշումը բանավոր (սեմինարներ, քննարկումներ) և գրավոր (շարադրություններ, վերլուծական հարցեր, իրավիճակային խնդիրներ) ձևակերպելու, ինչպես նաև հակափաստարկներ առաջ քաշելու հմտություններին:

3. Իրավունքի տեսության հիմնական ինստիտուտների վերաբերյալ տեսական գիտելիքները համակարգելու և գործնական իրավիճակային խնդիրների լուծման համար արդյունավետ կիրառելու հմտություններին:

4. Իրավական նորմերի և ինստիտուտների համեմատական-իրավական վերլուծության, ինչպես նաև իրավունքի զարգացման հիմնական միտումները կանխատեսելու հմտություններին:

5. Մասնագիտական բարեվարքության (էթիկայի) կանոններին հետևելու, կոռուպցիոն ռիսկերը բացահայտելու և դրանց նկատմամբ անհանդուրժող վերաբերմունք դրսևորելու, ինչպես նաև բազմամշակութային միջավայրում սոցիալական տարբեր խմբերի հետ արդյունավետ համագործակցելու և այլ անձանց իրավական զարգացմանը նպաստելու հմտություններին:

6. Ինքնուրույն ուսումնասիրելու օրենսդրության փոփոխությունները, իրավական գրականությունը, ինքնակրթվելու և մասնագիտական որակումը շարունակաբար բարձրացնելու, հարափոփոխ բազմամշակութային աշխատանքային միջավայրում ինտեգրվելու, ինչպես նաև տեսական հետազոտությունների համար գիտական մեթոդներ կիրառելու նախնական հմտություններին:

7. Մասնագիտական և ոչ մասնագիտական հանրությանը ներկայացնել, բացատրել, ինչպես նաև ստանալ իրավագիտության ոլորտին առնչվող տեղեկատվություն, գաղափարներ, փաստարկներ, խնդիրներ և լուծումներ:

8. Իր գործունեության ընթացքում կիրառել SՀS-ներ և այլ մասնագիտական գործիքներ՝ իրավական խնդիրների լուծումն ապահովելու համար:

9. Հաղորդակցվել առնվազն մեկ մասնագիտական օտար լեզվով:

10. Հավաքել, մշակել և մեկնաբանել իրավական հիմնախնդիրներին վերաբերող քանակական և որակական տվյալներ՝ հիմնավորված դատողություններ անելու համար:

2. Առարկայական ծրագիրը

2.1. Նպատակը և խնդիրները

Առարկայի նպատակը

Առարկայի դասավանդման նպատակն է ուսանողների կողմից իրավունքի բնույթի ու էության, իրավունքի տեսության հիմնական կատեգորիաների վերաբերյալ անհրաժեշտ տեսական գիտելիքների ձեռք բերումը՝ ճյուղային և այլ իրավաբանական առարկաների հետևողական յուրացման համար, հասարակության իրավական կյանքի առավել ընդհանուր զարգացման միտումների և օրինաչափությունների վերաբերյալ գիտելիքների փոխանցումը՝ ուսանողների մոտ իրավաբանի ժամանակակից աշխարհայացքի, ընդհանուր իրավական մշակույթի և իրավական մտածողության ամուր հիմքի ձևավորման նպատակով:

Առարկայի խնդիրները

- Իրավունքի տեսության հիմնական կատեգորիաների և հասկացությունների վերաբերյալ գիտելիքների ձևավորումը.
- Իրավունքի առաջացման, զարգացման և գործունեության օրինաչափությունների ուսումնասիրությունը.
- Ուսանողների մոտ ռուսական իրավունքի ձևավորման, զարգացման և ժամանակակից վիճակի գնահատման հմտությունների ձևավորումը.
- Իրավական ոլորտում տեղի ունեցող գործընթացները վերլուծելու կարողությունների ձևավորումը:

2.2. Դասընթացի ծանրաբեռնվածության ծավալը և ուսումնական աշխատանքի ձևերը

Դասընթացը ներառված է «Ֆակուլտատիվ դասընթացների կրթաբլոկում» 4 ակադեմիական կրեդիտ (140 ակադեմիական ժամ) աշխատատարությամբ, որից 32 ակադեմիական ժամ նախատեսվում է գործնական պարապմունքների համար: Դասընթացը նախատեսվում է ուսումնասիրել 1 ուսումնական տարվա 2-րդ կիսամյակում:

Ուսումնական աշխատանքի տեսակները	Ընդամենը, ակադ. ժամեր
--	----------------------------------

1. Առարկայի ուսումնասիրման ընդհանուր աշխատատարությունն, այդ թվում՝	144
1.1. Լսարանային պարապմունքներ, այդ թվում՝	64
1.1.1. Դասախոսություններ	32
1.1.2. Գործնական պարապմունքներ, այդ թվում՝	32
1.1.2.1. Ստուգողական աշխատանքներ	
1.2. Ինքնուրույն աշխատանք, այդ թվում՝	26
1.2.1. Քննություններին նախապատրաստում	
1.2.2. Ինքնուրույն աշխատանքի այլ տեսակներ, այդ թվում՝ (նշել)	
1.2.2.1. Գրավոր ինքնուրույն աշխատանքներ	
1.2.2.2. Էսսե և ռեֆերատներ	
Ամփոփիչ ստուգում (քննություն, ստուգարք)	քննություն

2.3. Թեմատիկ պլան

Առարկայի բաժինները և թեմաները	Ընդամենը	Դասախոսություններ	Գործնական / սեմինար պարապմունքներ
1	2=3+4	3	4
Թեմա 12 Իրավաբանական հիմնական հայեցակարգերը:	2	1	1
Թեմա 13 Իրավունքի հասկացությունը, էությունը և արժեքը:	2	1	1
Թեմա 14. Իրավունքի սկզբունքները և իրավական արքիտեկտուրան:	4	2	2
Թեմա 15. Իրավունքի գործառույթները:	2	1	1
Թեմա 16. Իրավունքը սոցիալական նորմերի համակարգում:	2	1	1
Թեմա 17. Իրավագիտակցությունը, իրավական մշակույթը և իրավական դաստիարակությունը:	2	1	1
Թեմա 18. Իրավունքի աղբյուրները:	2	1	1

Թեմա 19. Իրավունքի համակարգը:	4	4	4
Թեմա 20. Իրավունքի նորմը:	4	4	4
Թեմա 21. Իրավահարաբերությունները:	4	4	4
Թեմա 22. Իրավաբանական վարույթը:	4	2	2
Թեմա 23. Իրավական կարգավորումը:	4	2	2
Թեմա 24. Իրավունքի իրացումը և իրավակիրառումը:	4	4	4
Թեմա 25. Ապացուցումը և ապացույցները:	4	2	2
Թեմա 26. Իրավաբանական որակումը և իրավունքի մեկնաբանումը:	4	2	2
Թեմա 27. Իրավակիրառ ակտը:	4	2	2
Թեմա 28. Իրավական կոլիզիաները և դրանց լուծումը:	4	4	4
Թեմա 29. Իրավական վարքագիծը:	4	2	2
Թեմա 30. Իրավաբանական պատասխանատվությունը:	4	2	2
Ընդամենը	64	32	32

2.4. Դասընթացի բաժինների համառոտ բովանդակությունը

Թեմա 12. Իրավաբանական հիմնական հայեցակարգերը

Իրավաբանական հասկացությունը, դրա մեթոդաբանական նշանակությունը: Իրավաբանական ձևավորման վրա ազդող գործոնները (անձնային, գաղափարախոսական, պատմական, սոցիալական): Իրավաբանական հիմնական տիպերը՝ լեգիստական (պոզիտիվիստական, նորմատիվ), իրավական (բնական-իրավական, լիբերտար-իրավական), սոցիոլոգիական, ինտեգրատիվ: Լեգիստական իրավաբանական ղախական լեգիստական պոզիտիվիզմ (Ջ. Օսթին, Կ. Գերբեր, Գ.Ֆ. Շերշենկի) և լեգիստական նեոպոզիտիվիզմ (Հ. Կելզեն, Հ. Հարթ): Բնական-

իրավական մոտեցումը՝ տիեզերաբանական, աստվածաբանական, հումանիստական: Վ.Ս. Ներսեսյանցի լիբերտար-իրավաբանական հայեցակարգը՝ ձևական հավասարություն, ազատություն և արդարություն որպես իրավունքի էություն: Սոցիոլոգիական իրավաընկալումը՝ «կենդանի իրավունք», իրավական ռեալիզմ (Կ. Լևեյին): Ինտեգրատիվ իրավաընկալումը՝ տարբեր մոտեցումների սինթեզ, իրավաընկալումը որպես համակարգային արժեք: Իրավաընկալման նշանակությունը իրավաստեղծման և իրավակիրառ գործունեության համար:

Թեմա 13. Իրավունքի հասկացությունը, էությունը և արժեքը

Իրավունքի հասկացությունը և հատկանիշները՝ նորմատիվություն, ձևական որոշակիություն, համակարգայնություն, պետական հարկադրանքով ապահովվածություն, մտավոր-կամային բնույթ, դինամիզմ: Իրավունքի էությունը՝ դասակարգային և հանրասոցիալական մոտեցումներ: Իրավունքը որպես հասարակական հարաբերությունների կայունացման և կարգավորման նորմատիվ ձև: Իրավունքի սոցիալական արժեքը՝ կայուն կարգի հաստատում, արդարության և ազատության ապահովում, մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանություն: Իրավունքի սեփական արժեքը՝ համամարդկային արժեքների արտահայտում, առաջընթացի և միջազգային համագործակցության ապահովում:

Թեմա 14. Իրավունքի սկզբունքները և իրավական աքսիոմները

Իրավունքի սկզբունքների հասկացությունը և հատկանիշները՝ ընդհանուր, հիմնարար բնույթ, նորմատիվություն, օբյեկտիվ-սուբյեկտիվ բնույթ: Իրավունքի սկզբունքների օրենսդրությամբ ամրագրման եղանակները (տեքստային և իմաստային): Իրավունքի սկզբունքների տեսակները՝ ընդհանուր իրավական, միջճյուղային, ճյուղային: Ընդհանուր իրավական սկզբունքները՝ իրավունքի գերակայություն, կամայականության արգելք, հավասարություն օրենքի առջև, մասնավոր և հանրային շահերի զուգակցում, հրապարակայնություն: Իրավական աքսիոմները՝ հասկացություն և հարաբերակցությունը իրավունքի սկզբունքների հետ: Իրավական աքսիոմների և իրավունքի սկզբունքների տարբերությունը (ամրագրման ձևով, ծագմամբ, ընդհանրացման մակարդակով): Իրավական աքսիոմների օրինակներ՝ «ոչ ոք չի կարող լինել իր գործի դատավորը», «օրենքի չիմացությունը պատասխանատվությունից չի ազատում» և այլն:

Թեմա 15. Իրավունքի գործառույթները

Իրավունքի գործառույթների հասկացությունը: Իրավունքի գործառույթների և պետության գործառույթների հարաբերակցությունը: Իրավունքի գործառույթների համակարգը՝ ընդհանուր սոցիալական և հատուկ իրավաբանական գործառույթներ: Հատուկ իրավաբանական գործառույթները՝ կարգավորիչ (կարգավորիչ-ստատիկ և կարգավորիչ-դինամիկ) և պաշտպանիչ: Իրավունքի սոցիալական գործառույթները՝ տնտեսական, քաղաքական, դաստիարակչական: Կարգավորիչ գործառույթի բնութագիրը՝ իրավունքների և պարտականությունների սահմանում, սուբյեկտների

իրավական կարգավիճակի որոշում: Պաշտպանիչ գործառույթի բնութագիրը՝ հասարակական հարաբերությունների պաշտպանություն, արգելքների և իրավաբանական պատասխանատվության սահմանում: Իրավունքի գործառույթների փոխկապակցվածությունն ու փոխազդեցությունը:

Թեմա 16. Իրավունքը սոցիալական կարգավորման համակարգում

Սոցիալական կարգավորման հասկացությունը: Սոցիալական նորմերը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, գործառույթներ: Սոցիալական նորմերի դասակարգումը՝ սովորույթներ, ավանդույթներ, բարոյական, կրոնական, կորպորատիվ, քաղաքական, տնտեսական նորմեր: Իրավունքի և բարոյականության հարաբերակցությունը՝ միասնություն, տարբերություններ, փոխազդեցություն և կոլիզիաներ: Իրավունքի և սովորույթի հարաբերակցությունը՝ սովորույթների սանկցավորումը պետության կողմից: Իրավունքի և կորպորատիվ նորմերի հարաբերակցությունը: Իրավունքի և կրոնի հարաբերակցությունը: Տեխնիկական նորմերը և դրանց հարաբերակցությունը իրավունքի հետ (տեխնիկա-իրավական նորմեր):

Թեմա 17. Իրավագիտակցությունը, իրավական մշակույթը և իրավական դաստիարակությունը

Իրավագիտակցության հասկացությունը, դրա հատկանիշներն ու կառուցվածքը: Իրավագիտակցության տարրերը՝ իրավական գաղափարախոսություն և իրավական հոգեբանություն: Իրավագիտակցության տեսակները՝ ըստ սուբյեկտների (անհատական, խմբային, հասարակական). ըստ մակարդակի (առօրյա (կենցաղային), մասնագիտական, տեսական): Իրավագիտակցության գործառույթները՝ ճանաչողական, գնահատողական, կարգավորիչ: Իրավական մշակույթը՝ հասկացություն, կառուցվածք, տեսակներ (հասարակության, խմբի, անձի): Իրավական նիհիլիզմը՝ հասկացություն, պատճառներ, դրսևորման ձևեր: Իրավական իդեալիզմը: Իրավական դաստիարակությունը՝ հասկացություն, նպատակներ, ձևեր և մեթոդներ: Իրավագիտակցության և իրավական մշակույթի նշանակությունը իրավական պետության ձևավորման համար:

Թեմա 18. Իրավունքի աղբյուրները

Իրավունքի աղբյուրի հասկացությունը նյութական, իդեալական և ձևական-իրավական իմաստներով: Իրավունքի աղբյուրների հիմնական տեսակները՝ նորմատիվ իրավական ակտ, դատական նախադեպ, իրավական սովորույթ, նորմատիվ պայմանագիր, իրավական դոկտրին, կրոնական տեքստեր: Նորմատիվ իրավական ակտը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, տեսակներ (օրենքներ և ենթաօրենսդրական ակտեր): Օրենքը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, տեսակներ (սահմանադրություն, սահմանադրական օրենքներ, սովորական օրենքներ): Ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտերը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, տեսակներ (իրամանագրեր, որոշումներ, հրամաններ և այլն):

Դատական նախադեպը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, դերը անգլոսաքսոնական և ռոմանա-գերմանական իրավական համակարգերում: Իրավական սովորույթը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, սովորույթի սանկցավորումը: Նորմատիվ պայմանագիրը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, տեսակներ: Իրավական դոկտրինը որպես իրավունքի աղբյուր:

Թեմա 19. Իրավունքի համակարգը

Իրավունքի համակարգի հասկացությունը, դրա օբյեկտիվ բնույթը: Իրավունքի համակարգի և օրենսդրության համակարգի հարաբերակցությունը: Իրավունքի համակարգի կառուցվածքային տարրերը՝ իրավունքի նորմ, իրավունքի ինստիտուտ, իրավունքի ենթաճյուղ, իրավունքի ճյուղ: Իրավական ինստիտուտների հասկացությունը և տեսակները՝ ճյուղային և միջճյուղային (համալիր): Իրավունքի ճյուղը՝ հասկացություն, հատկանիշներ: Իրավունքը ճյուղերի բաժանելու չափանիշները՝ առարկա և իրավական կարգավորման մեթոդ: Իրավական կարգավորման իմպերատիվ և դիսպոզիտիվ մեթոդները: Հանրային և մասնավոր իրավունքը՝ տարանջատման չափանիշներ, հարաբերակցություն: Հանրային և մասնավոր իրավունքի հիմնական ճյուղերը: Միջազգային և ներպետական իրավունքը՝ հարաբերակցություն, փոխազդեցության հիմնախնդիրներ: Իրավական համակարգի հասկացությունը և դրա հարաբերակցությունը իրավունքի համակարգի հետ:

Թեմա 20. Իրավունքի նորմը

Իրավական նորմի հասկացությունը և հատկանիշները՝ ձևական որոշակիություն, հանրապարտադիրություն, պետական հարկադրանքով ապահովվածություն, տրամադրող-պարտավորեցնող բնույթ, համակարգայնություն: Իրավական նորմի կառուցվածքը՝ հիպոթեզ, դիսպոզիցիա, սանկցիա: Հիպոթեզի տեսակները՝ պարզ և բարդ (այլընտրանքային, համակցված (կումուլյատիվ)). կազուալ և վերացական: Դիսպոզիցիաների տեսակները՝ լիազորող, պարտավորեցնող, արգելող. պարզ, նկարագրական, վկայակոչող, բլանկետային: Սանկցիաների տեսակները՝ ըստ ճյուղային պատկանելության (սահմանադրաիրավական, քրեաիրավական, վարչաիրավական, կարգապահական, քաղաքացիաիրավական). ըստ որոշակիության աստիճանի (բացարձակ-որոշակի, հարաբերական-որոշակի, այլընտրանքային): Իրավական նորմի և նորմատիվ իրավական ակտի հոդվածի հարաբերակցությունը: Իրավական նորմերի դասակարգումը՝ ըստ գործառույթների (կարգավորիչ և պաշտպանիչ). ըստ կարգավորման մեթոդի (իմպերատիվ և դիսպոզիտիվ). ըստ սուբյեկտների (ընդհանուր և հատուկ). ըստ գործողության ժամանակի (մշտական և ժամանակավոր): Դեֆինիտիվ և կոլիզիոն նորմեր: Օպերատիվ նորմեր:

Թեմա 21. Իրավահարաբերությունները

Իրավահարաբերության հասկացությունը, դրա հատկանիշները: Իրավական նորմի և իրավահարաբերության հարաբերակցությունը: Իրավահարաբերության կառուցվածքը՝ սուբյեկտներ, օբյեկտ, բովանդակություն: Իրավահարաբերությունների սուբյեկտները՝ ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, հանրային-իրավական կազմավորումները: Իրավասուբյեկտությունը՝ իրավունակություն և գործունակություն: Գործունակության տեսակները: Իրավահարաբերության բովանդակությունը՝ սուբյեկտիվ իրավունքներ և իրավաբանական պարտականություններ: Սուբյեկտիվ իրավունքի հասկացությունը և կառուցվածքը՝ իրավասություններ (սեփական վարքագծի հնարավորություն, պահանջի հնարավորություն, պաշտպանության հնարավորություն): Իրավաբանական պարտականությունների հասկացությունը և տեսակները՝ ակտիվ և պասիվ: Իրավահարաբերության օբյեկտը՝ հասկացություն և տեսակներ (նյութական և ոչ նյութական օգուտներ, գործողություններ): Իրավահարաբերությունների տեսակները՝ ըստ իրավունքի ճյուղերի, ըստ գործառույթների (կարգավորիչ և պաշտպանիչ), ըստ սուբյեկտների կապի բնույթի (բացարձակ և հարաբերական), ըստ իրացման եղանակի (հորիզոնական և ուղղահայաց): Իրավաբանական փաստերը՝ հասկացություն, տեսակներ (իրադարձություններ և գործողություններ): Իրավական փաստերի դասակարգումը՝ իրավաստեղծ, իրավափոփոխ, իրավադադարեցնող: Փաստացի կազմերը: Իրավական կանխավարկածները և ֆիկցիաները՝ հասկացություն, տարբերություններ, օրինակներ:

Թեմա 22. Իրավաբանական վարույթը

Իրավաբանական վարույթի հասկացությունը, դրա հատկանիշները: «Իրավաբանական վարույթ» և «իրավաբանական ընթացակարգ» հասկացությունների հարաբերակցությունը: Իրավաբանական գործընթացի տեսակները՝ իրավաստեղծ և իրավակիրառ: Իրավակիրառ իրավաբանական վարույթը՝ յուրիսդիկցիոն և ոչ յուրիսդիկցիոն: Յուրիսդիկցիոն վարույթը՝ դատական (սահմանադրական, քաղաքացիական, վարչական, քրեական դատավարություն) և ոչ դատական (վարչական իրավախախտումների գործերով վարույթ, կարգապահական վարույթ): Ոչ յուրիսդիկցիոն վարույթը՝ գրանցման, լիցենզավորման, վերահսկողական վարույթ: Իրավաբանական վարույթի փուլերը՝ հասկացություն և տեսակներ: Իրավաբանական վարույթի սկզբունքները՝ օրինականություն, մրցակցություն, հրապարակայնություն, դատավորների անկախություն, հավասարություն օրենքի և դատարանի առջև և այլն:

Թեմա 23. Իրավական կարգավորումը

Իրավական կարգավորման հասկացությունը, դրա հարաբերակցությունը իրավական ներգործության հետ: Իրավական կարգավորման առարկան՝ հասկացություն և կառուցվածք: Իրավական կարգավորման առարկայի որոշման չափանիշները: Իրավական կարգավորման մեթոդները՝ իմպերատիվ և դիսպոզիտիվ: Իրավական կարգավորման եղանակները՝ թույլատրում, պարտավորեցում, արգելք,

խրախուսում: Իրավական կարգավորման տիպերը՝ ընդհանուր թույլատրական («թույլատրված է այն ամենը, ինչ արգելված չէ») և լիազորման («արգելված է այն ամենը, ինչ թույլատրված չէ»): Իրավական կարգավորման փուլերը՝ իրավաստեղծում, իրավահարաբերությունների առաջացում, իրավունքի իրացում (և իրավունքի կիրառում): Իրավական կարգավորումը և ինքնակարգավորումը:

Թեմա 24. Իրավունքի իրացումը և կիրառումը

Իրավունքի իրացման հասկացությունը, դրա ձևերը՝ պահպանում (արգելքներ), կատարում (պարտականություններ), օգտագործում (սուբյեկտիվ իրավունքներ), իրավունքի կիրառում: Իրավունքի կիրառման հասկացությունը և հատկանիշները որպես իրացման հատուկ ձև: Իրավունքի կիրառման հիմքերը՝ պետական իշխանական միջամտության անհրաժեշտություն, վեճի առաջացում, իրավախախտման կատարում: Իրավունքի կիրառման սուբյեկտները: Իրավունքի կիրառման փուլերը՝ գործի փաստական հանգամանքների հաստատում, իրավական նորմի ընտրություն և վերլուծություն (իրավական որակավորում), որոշման ընդունում: Օրենսդրական բացերը՝ հասկացություն, տեսակներ (սկզբնական և հետագա): Իրավակիրառման տիպերը՝ *intra legem*, *praeter legem*, *contra legem*: Բացերը հաղթահարելու եղանակները՝ օրենքի անալոգիա և իրավունքի անալոգիա: Անալոգիայի կիրառման պայմանները: Իրավակիրառ հայեցողությունը՝ հասկացություն, տեսակներ (այլընտրանքային և դիսկրեցիոն): Իրավակիրառ հայեցողության սահմանները:

Թեմա 25. Ապացուցումը և ապացույցները

Ապացուցման հասկացությունը որպես իրավակիրառման փուլ: Ապացուցման սուբյեկտները՝ ապացուցման պարտականություն և իրավունք: Ապացուցման առարկան: Ապացուցման տարրերը՝ ապացույցների հավաքում, ստուգում և գնահատում: Ապացույցների հասկացությունը և հատկանիշները՝ վերաբերելիություն, թույլատրելիություն, արժանահավատություն: Ապացույցների տեսակները՝ բացատրություններ, ցուցմունքներ, փորձագետների եզրակացություններ, իրեղեն ապացույցներ, գրավոր փաստաթղթեր, տեսաձայնագրություններ: Ապացույցների և ապացուցման ձևական միջոցների տարբերությունը (նախադատելի փաստեր, իրավական կանխավարկածներ, ֆիկցիաներ): Ապացույցների գնահատումը ներքին համոզմամբ:

Թեմա 26. Իրավաբանական որակումը և իրավունքի մեկնաբանումը

Իրավաբանական որակման հասկացությունը և նշանակությունը որպես իրավակիրառման տարր: Իրավաբանական որակման կառուցվածքը՝ իրավունքի ճյուղի ընտրություն, կոնկրետ նորմի ընտրություն, նորմի գործողության ստուգում ժամանակի, տարածության և անձանց շրջանակի առումով: Իրավունքի մեկնաբանման հասկացությունը, դրա անհրաժեշտությունը: Պարզման և պարզաբանման հարաբերակցությունը մեկնաբանման մեջ: Մեկնաբանման

սուբյեկտները: Մեկնաբանման տեսակներն ըստ իրավական ուժի՝ պաշտոնական (աուտենտիկ, լեգալ, կազուալ) և ոչ պաշտոնական (առօրյա (կենցաղային), մասնագիտական, դոկտորինալ): Մեկնաբանման տեսակներն ըստ ծավալի՝ տառացի, տարածական, սահմանափակ: Իրավունքի մեկնաբանման եղանակները՝ քերականական, համակարգային, պատմա-քաղաքական, տրամաբանական, նպատակաբանական: Մեկնաբանման կանոնները՝ ejusdem generis, expressio unius: Իրավունքի մեկնաբանման ակտերը (ինտերպրետացիոն ակտեր)՝ հասկացություն, տեսակներ, իրավական ուժ: Մեկնաբանման և իրավունքի անալոգիայի տարբերությունը:

Թեմա 27. Իրավակիրառ ակտը

Իրավակիրառ ակտի հասկացությունը և հատկանիշները՝ իշխանական բնույթ, անհատական բնույթ, սահմանված կարգով ընդունում: Իրավակիրառ ակտի և նորմատիվ իրավական ակտի տարբերությունը: Իրավակիրառ ակտի կառուցվածքը՝ ներածական, նկարագրական, պատճառաբանական և եզրափակիչ մասեր: Իրավակիրառ ակտի նկատմամբ պահանջները՝ օրինականություն և հիմնավորվածություն: Իրավակիրառ ակտերի տեսակները՝ ըստ սուբյեկտների (պետական մարմինների և հասարակական կազմակերպությունների ակտեր). ըստ գործառույթների (կարգավորիչ և պաշտպանիչ). ըստ բնույթի (հիմնական և լրացուցիչ): Վարչական ակտը՝ հասկացություն, տեսակներ (բարենպաստ, միջամտող, խառը), ձևեր (գրավոր, բանավոր, կոնկյուդենտ): Դատական ակտը՝ հասկացություն, տեսակներ (դատավճիռ, վճիռ, որոշում): Դատական ակտի հատկությունները՝ res judicata, պարտադիրություն, վերջնականություն:

Թեմա 28. Իրավական կոլիզիաները և դրանց լուծումը

Իրավական կոլիզիայի հասկացությունը, դրա տարբերությունը իրավական նորմերի մրցակցությունից: Իրավական կոլիզիաների առաջացման պատճառները: Կոլիզիաների տեսակները՝ տարբեր իրավաբանական ուժի նորմերի կոլիզիաներ, հավասար իրավաբանական ուժի նորմերի կոլիզիաներ, իրավունքի տարբեր ճյուղերի նորմերի կոլիզիաներ, միջազգային և ներպետական իրավունքի նորմերի կոլիզիաներ: Կոլիզիաների լուծման եղանակները՝ մեկնաբանում, ակտն ուժը կորցրած ճանաչելը, ակտն անվավեր ճանաչելը, ակտը չկիրառելը, ակտի գործողության կասեցումը: Կոլիզիոն նորմերը՝ հասկացություն և տեսակներ: Կոլիզիաների լուծման կանոնները՝ lex superior (ավելի բարձր ուժի օրենքի առաջնահերթություն), lex specialis (հատուկ օրենքի առաջնահերթություն), lex posterior (ավելի ուշ ընդունված օրենքի առաջնահերթություն), «մարդու համար բարենպաստ նորմի առաջնահերթություն»: Կոլիզիոն նորմերի մրցակցությունը և դրա լուծումը: Կոլիզիաների լուծման սուբյեկտները՝ օրենսդիր, սահմանադրական դատարան, ընդհանուր իրավասության դատարաններ:

Թեմա 29. Իրավական վարքագիծը

Իրավական վարքագծի հասկացությունը, դրա հատկանիշները (սոցիալական նշանակություն, պետական վերահսկելիություն, իրավական հետևանքներ): Իրավական վարքագծի տեսակները՝ իրավաչափ, իրավախախտ, իրավունքի չարաշահում, օբյեկտիվ հակաիրավական վարքագիծ: Իրավաչափ վարքագիծը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, տեսակներ (սոցիալապես ակտիվ, կոնֆորմիստական, սովորական, մարգինալ): Իրավախախտումը՝ հասկացություն և հատկանիշներ (հասարակական վնասակարություն, հակաիրավականություն, մեղավորություն, պատժելիություն): Իրավախախտման կազմը՝ օբյեկտ, օբյեկտիվ կողմ, սուբյեկտ, սուբյեկտիվ կողմ: Իրավախախտումների տեսակները՝ հանցագործություններ և զանցանքներ (վարչական, կարգապահական, քաղաքացիաիրավական): Իրավունքի չարաշահումը՝ հասկացություն, տարբերությունը իրավախախտումից: Օբյեկտիվ հակաիրավական վարքագիծը՝ հասկացություն և օրինակներ:

Թեմա 30. Իրավաբանական պատասխանատվությունը

Իրավաբանական պատասխանատվության հասկացությունը, դրա հարաբերակցությունը պետական հարկադրանքի հետ: Դրական (հեռանկարային) և բացասական (հետադարձ) իրավաբանական պատասխանատվությունը: Իրավաբանական պատասխանատվության հատկանիշները: Իրավաբանական պատասխանատվության նպատակները՝ սոցիալական արդարության վերականգնում, իրավախախտումների կանխարգելում, իրավախախտի պատժում: Պատասխանատվության սկզբունքները՝ մեղավորության հիման վրա պատասխանատվություն, կրկնակի պատասխանատվության անթույլատրելիություն, պատասխանատվության անհատականացում, պատասխանատվության անխուսափելիություն: Պատասխանատվության տեսակները՝ սահմանադրաիրավական, քրեական, վարչական, քաղաքացիաիրավական, կարգապահական, դատավարական: Յուրաքանչյուր տեսակի առանձնահատկությունները:

3. Տեսական բլոկ

3.1. Դասընթացի տեսական մասի նյութերը

3.1.1. Դասագիրք(եր)

1. Իրավունքի ընդհանուր տեսության հիմնախնդիրները. Ուսումնական ձեռնարկ / գիտ. խմբ.՝ Ա.Ս. Ղամբարյան. – Երևան: Քոփի Փրինթ, 2024:
2. Պետության և իրավունքի տեսություն / հեղ. Խումբ, խմբ. Ա.Ս. Ղամբարյանի և Մ.Ա. Մուրադյանի. – Երևան: Լուսաբաց, 2023:
3. Հովհաննիսյան Գ. Ընդհանուր իրավագիտություն և իրավական մեթոդաբանություն: Դասագիրք. Երևան, 2020:
4. Венгеров А.Б. Теория государства и права. – М.: Омега-Л, 2019.

5. Марченко М.Н. Теория государства и права: учебник. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2012.
6. Морозова Л.А. Теория государства и права: учебник. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма : ИНФРА-М, 2020.
7. Нерсисянц В.С. Теория права и государства: учебник. – М.: Инфра, 2005.
8. Перевалов В.Д. Теория государства и права: учебник и практикум для вузов. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2020.
9. Радько Т.Н. Теория государства и права. – М.: Проспект, 2020.
10. Теория государства и права / коллектив авторов, отв. ред. А.В. Малько. – 4-е изд. – М.: КНОРУС, 2012.
11. Теория государства и права / под ред. В.Н. Жукова и Е.А. Фроловой. – М.: Проспект, 2025.
12. Теория государства и права / под ред. М.М. Рассолова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2020.

3.1.2. Մենագրություններ, բրոշյուրներ, հոդվածներ

1. Ղամբարյան Ա., Մուրադյան Մ., Մկրտչյան Մ. «Կասկածի դեպքում մեղմ որոշման օգտին (in dubio mitius)» մաքսիմի կիրառությունն իրավական անորոշությունները լուծելիս // ՀՀ սահմանադրական դատարանի տեղեկագիր, 2023, № 3 (111), էջեր 8-44:
2. Ղամբարյան Ա.Ս. Contra legem իրավունքի զարգացման լեգիտիմացումը և զսպումների կառուցակարգերը // Բանբեր Երևանի համալսարանի. Իրավագիտություն. 2024, Vol. 15, № 2(41), էջեր 70-93:
3. Ղամբարյան Ա.Ս. Ապացուցման ֆորմալ միջոցների մեթոդաբանական հարցերը // Օրինականություն, 2025, № 137, էջեր 29-42:
4. Ղամբարյան Ա.Ս. Ենթաօրենսդրական ակտ ընդունելու՝ «օրենքի հիման վրա» և «լիազորող նորմի» պայմանները // Բանբեր Երևանի համալսարանի. Իրավագիտություն, 2024, Vol. 15, № 1(40), էջեր 7-28:
5. Ղամբարյան Ա.Ս. Ենթաօրենսդրական ակտեր ընդունելու լիազորություն ունեցող մարմինների նույնականացումը ՀՀ-ում // Օրինականություն, 2023, № 133, էջեր 61-101:
6. Ղամբարյան Ա.Ս. Իրավաընկալումը և contra legem իրավունքի զարգացումը // ՀՀ սահմանադրական դատարանի տեղեկագիր, 2024, № 2 (114), էջեր 11-48:
7. Ղամբարյան Ա.Ս. Իրավական կանխավարկածները ՀՀ քրեական դատավարությունում // Արդարադատություն, 2014, № 4(27), էջեր 2-9:
8. Ղամբարյան Ա.Ս. Իրավունքի և օրենքի կոլիզիաները իրավունքի փիլիսոփայությունում // Գիտական Արցախ, № 1 (8), 2021, էջեր 64-85:
9. Ղամբարյան Ա.Ս. Իրավունքի սկզբունքների արտահամակարգային կոլիզիաները և ներհամակարգային կոնֆլիկտները // Դատական իշխանություն, 2019, № 1-2 (235-236), էջ 12-22, № 3-4 (237-238), էջ 3-11, № 5-6, էջ 3-19:
10. Ղամբարյան Ա.Ս. Իրավունքից հրաժարվելը և քրեադատավարական միջամտության հարցերը. մենագրություն. – Երևան: Տիգրան Մեծ, 2018.

11. Ղամբարյան Ա.Ս. Լոռությունը և իրավական պայմանականությունները (համատեսական վերլուծություն) // Օրինականություն, 2019, № 110, էջեր 31-39, № 111, էջեր 23-31:

12. Ղամբարյան Ա.Ս. Լոռությունը իրավունքում (համատեսական և քրեադատավարական տեսանկյունները). մենագրություն. – Երևան: Տիգրան Մեծ, 2020:

13. Ղամբարյան Ա.Ս. Օրենսդրական փակ ցանկերի սիմուլյակրերը // Հանրային կառավարում, 2025, Vol. 23, № 2, էջեր 94-107:

14. Ղամբարյան Ա.Ս. Օրենսդրական փակ ցանկերի տեսա-իրավական հիմքերը // Հանրային կառավարում, 2025, Vol. 22, № 1, էջեր 163-179:

15. Алексеев С.С. Теория права. – М.: БЕК, 1994.

16. Байтин М.И. Сущность права. – М.: Право и государство, 2005.

17. Гамбарян А.С. Доктрина развития права вопреки закону (contra legem): монография. – М.: Юрлитинформ, 2026.

18. Гамбарян А.С. Институциональная система развития права вопреки закрытому законодательному перечню // Բանբեր Երևանի համալսարանի. Իրավագիտություն. – 2025. – Vol. 16, № 1 (42). – С. 6-18.

19. Гамбарян А.С. Развитие права contra legem: теоретические классификации и практическая имплементация // Журнал российского права. – 2026. – Т. 30. № 6. – С. 112-122.

20. Гамбарян А.С. Развитие права вне закона (extra legem) и вопреки закону (contra legem) в случае закрытых законодательных перечней // Lex Russica. – 2026. – Т. 79, № 1(230). – С. 19-36.

21. Гамбарян А.С. Развитие права вопреки закону (contra legem) в Республике Армения // Государство и право. – 2023. – № 5. – С. 145-157.

22. Гамбарян А.С., Даллакян Л.Г. Закрытые законодательные перечни (доктрина, техника и правоприменительная практика): монография / М.: Юрлитинформ, 2025.

23. Гамбарян А.С., Даллакян Л.Г. Коллизионные нормы и их конкуренция: монография / М.: Юрлитинформ, 2019.

24. Гамбарян А.С., Даллакян Л.Г. Теоретико-правовые основы законодательных перечней: от концепции к практике применения // Вестник Пермского университета. Юридические науки. – 2025. – Вып. 3(69). – С. 326-350.

25. Иерархия и координация источников права: теоретические и сравнительные аспекты: монография / под ред. А.А. Васильева. – М.: ИНФРА-М, 2025. – 475 с. (А.А. Васильев, Я. Стоилов, Е.А. Фролова, А.С. Гамбарян и др.).

26. Лазарев В.В. Общая теория права и государства. – М.: Юристъ, 2021.

27. Ларенц К., Канарис К.-В. Методология юриспруденции / пер. с нем. К.В. Нама. – М.: М-Логос, 2024. – 357 с.

28. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. – М.: Юристъ, 2020.

29. Молчание в праве (доктрина, практика и техника) / под ред. А.С. Гамбаряна. – М.: Юрлитинформ, 2021.

3.1.3. Ուսումնական ձեռնարկ(ներ)

1. Ղամբարյան Ա., Ստեփանյան Հ. Պետության և իրավունքի տեսություն (սխեմաներ և իրավիճակային խնդիրներ). ուսումնական ձեռնարկ. Երևան: Տիր, 2024. 303 էջ:

2. Ղամբարյան Ա., Խանդանյան Ռ., Չարիկյան Կ. Կոլիզիոն իրավունք: Գիտագործնական ձեռնարկ / – Երևան: ՀՈՀ հրատ., 2023.
3. Ղամբարյան Ա., Խրայեյան Շ. Քրեադատավարական սանկցիաները. Գիտագործնական մեկնաբանություններ / Երևան: Տիգրան Մեծ, 2022
4. Лившиц Р.З. Теория права. – М., 2001.
5. Малько А.В., Соломатин А.Ю. Сравнительное правоведение: учебно-методический комплекс. – М., 2008.
6. Марченко М.Н. Правовые системы современного мира: учебное пособие. – М., 2008.
7. Общая теория государства и права: академический курс в трех томах / отв. ред. М.Н. Марченко. – М., 2007.
8. Проблемы общей теории права и государства: учебник / под общ. ред. акад. В.С. Нерсесянца. – М., 2002.
9. Саидов А.Х. Сравнительное правоведение. – М., 2005.
10. Теория государства и права / под ред. А.С. Пиголкина. – М., 2006.
11. Черданцев А.Ф. Теория государства и права: учебник. – М.: Юрайт-М, 2002.

3.1.4. Դատընթացի ուսումնական ծրագրի յուրացման համար անհրաժեշտ այլ նյութեր (նորմատիվ բազա)

1. Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր (ընդունվել է 10.12.1948 ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից):
2. Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության կոնվենցիա (եզրափակվել է Հռոմում 04.11.1950) (փոփ. և լրաց. 11.05.1994):
3. Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր (ընդունվել է 1966 թվականի դեկտեմբերի 16-ի Գլխավոր ասամբլեայի 2200 Ա (XXI) բանաձևով):
4. Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների մասին միջազգային դաշնագիր (ընդունվել է 1966 թվականի դեկտեմբերի 16-ի Գլխավոր ասամբլեայի 2200 Ա (XXI) բանաձևով):
5. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրություն (2015 թվականի դեկտեմբերի 6-ին):
6. Հայաստանի Հանրապետության օրենքը «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» (ընդունվել է 2018 թ.):
7. Հայաստանի Հանրապետության Դատական օրենսգիրք (գործող խմբագրությամբ՝ 2026 թ.):
8. Իրավունքի գերակայության պահպանումը գնահատելու համար հարցերի վերահսկման ցանկ, որն ընդունվել է Վենետիկի հանձնաժողովի կողմից 2016 թ. մարտի 11-12-ին. – URL: [http://www.concourt.am/armenian/news/doc/CDL-AD\(2016\)007-ru.pdf](http://www.concourt.am/armenian/news/doc/CDL-AD(2016)007-ru.pdf)

4. Գնահատման միջոցները

4.1. Կարողունակության ցանկը

Իրավունքի ձևավորման, գործունեության և զարգացման հիմնական օրինաչափությունները վերլուծելու կարողունակությունը ձևավորվում է 12-րդ, 13-րդ, 16-րդ և 19-րդ թեմաների շրջանակներում (Իրավաբանական հիմնական հայեցակարգերը. Իրավունքի հասկացությունը, էությունը և արժեքը. Իրավունքը սոցիալական կարգավորման համակարգում. Իրավունքի համակարգը): Այդ կարողունակությունը ստուգվում է սեմինարային հարցերի, քննական հարցերի, թեստային առաջադրանքների և ռեֆերատների միջոցով:

Նյութական և վարույթային իրավունքի նորմերը մասնագիտական գործունեության խնդիրները լուծելիս կիրառելու կարողունակությունը ձևավորվում է 20-րդ, 21-րդ, 22-րդ, 24-րդ և 27-րդ թեմաների շրջանակներում (Իրավունքի նորմը. Իրավահարաբերությունները. Իրավաբանական վարույթ. Իրավունքի իրացումը և կիրառումը. Իրավակիրառ ակտը): Այդ կարողունակությունը ստուգվում է խնդիրների (կազուսների), վերլուծական հարցերի և իրավիճակային առաջադրանքների միջոցով:

Իրավունքի նորմերը մասնագիտորեն մեկնաբանելու կարողունակությունը ձևավորվում է 26-րդ, 20-րդ և 18-րդ թեմաների շրջանակներում (Իրավաբանական որակումը և իրավունքի մեկնաբանումը. Իրավունքի նորմը. Իրավունքի աղբյուրները): Այդ կարողունակությունը ստուգվում է սեմինարային հարցերի, մեկնաբանման առաջադրանքների և թեստերի միջոցով:

Տրամաբանորեն ճիշտ, հիմնավորված և հստակ բանավոր ու գրավոր խոսքը միասնական և ճիշտ մասնագիտական իրավաբանական բառապաշարի օգտագործմամբ ձևավորելու կարողունակությունը ձևավորվում է բոլոր թեմաների շրջանակներում: Այդ կարողունակությունը ստուգվում է ռեֆերատների, էսսեների, վերլուծական հարցերի և սեմինարներին բանավոր պատասխանների միջոցով:

Նորմատիվ իրավական ակտերի և այլ իրավաբանական փաստաթղթերի նախագծերի պատրաստմանը մասնակցելու կարողունակությունը ձևավորվում է 18-րդ, 20-րդ և 24-րդ թեմաների շրջանակներում (Իրավունքի աղբյուրները. Իրավունքի նորմը. Իրավունքի իրացումը և կիրառումը): Այդ կարողունակությունը ստուգվում է գործնական առաջադրանքների և էսսեների միջոցով:

Տեղեկատվության որոնում, քննադատական վերլուծություն և սինթեզ իրականացնելու, առաջադրված խնդիրների լուծման համար համակարգային մոտեցում կիրառելու կարողունակությունը ձևավորվում է 12-րդ, 16-րդ և 19-րդ թեմաների շրջանակներում (Իրավաբանական հիմնական հայեցակարգերը. Իրավունքը սոցիալական կարգավորման համակարգում. Իրավունքի համակարգը): Այդ կարողունակությունը ստուգվում է ռեֆերատների, վերլուծական հարցերի և քննարկումների միջոցով:

Առաջադրված նպատակի շրջանակներում խնդիրների շրջանակը որոշելու և գործող իրավական նորմերից, առկա ռեսուրսներից ու սահմանափակումներից ելնելով դրանց լուծման օպտիմալ եղանակներն ընտրելու կարողունակությունը ձևավորվում է 24-րդ, 29-րդ և 30-րդ թեմաների շրջանակներում (Իրավունքի իրացումը և կիրառումը. Իրավական վարքագիծը. Իրավաբանական

պատասխանատվությունը): Այդ կարողունակությունը ստուգվում է խնդիրների (կազուսների) և իրավիճակային առաջադրանքների միջոցով:

Սեփական ժամանակը կառավարելու, ողջ կյանքի ընթացքում կրթության սկզբունքների հիման վրա ինքնագարգացման հետագիծ մշակելու և իրականացնելու կարողունակությունը ձևավորվում է բոլոր թեմաների շրջանակներում: Այդ կարողունակությունը ստուգվում է ինքնուրույն աշխատանքի, ռեֆերատների և էսսեների պատրաստման միջոցով:

Կոռուպցիոն վարքագծի նկատմամբ անհանդուրժող վերաբերմունք ձևավորելու կարողունակությունը ձևավորվում է 29-րդ և 30-րդ թեմաների շրջանակներում (Իրավական վարքագիծը. Իրավաբանական պատասխանատվությունը): Այդ կարողունակությունը ստուգվում է քննարկումների, վերլուծական հարցերի և իրավիճակային խնդիրների միջոցով:

Զարգացած իրավագիտակցության, իրավական մտածողության և իրավական մշակույթի հիման վրա մասնագիտական գործունեություն իրականացնելու կարողունակությունը ձևավորվում է 17-րդ, 13-րդ և 28-րդ թեմաների շրջանակներում (Իրավագիտակցությունը, իրավական մշակույթը և իրավական դաստիարակությունը. Իրավունքի հասկացությունը, էությունը և արժեքը. Իրավական կոլիզիաները և դրանց լուծումը): Այդ կարողունակությունը ստուգվում է ռեֆերատների, էսսեների և վերլուծական հարցերի միջոցով:

4.2. Կարողունակության գնահատման ցուցանիշները և չափանիշները

4.2.1. Վերլուծական կարողություններ

A (88–100 միավոր) «Գերազանց». Ուսանողն առանձնացնում է խնդրի բոլոր էական կողմերը, իրականացնում է ինքնուրույն իրավական վերլուծություն, համեմատում է դոկտրինալ մոտեցումները իրավաընկալման, իրավունքի էության, սկզբունքների, գործառույթների, աղբյուրների, համակարգի, իրավական նորմի կառուցվածքի, իրավահարաբերությունների, իրավունքի իրացման և կիրառման, մեկնաբանման, կոլիզիաների և իրավաբանական պատասխանատվության վերաբերյալ. բացահայտում է իրավական ինստիտուտների զարգացման օրինաչափությունները. վերլուծում է իրավունքի և օրենքի փոխհարաբերությունը, իրավական կարգավորման արդյունավետությունը. ազատորեն կիրառում է իրավագիտակցության, իրավական մշակույթի, օրինականության, իրավակարգի կատեգորիաները:

B (76–87 միավոր) «Շատ լավ». Ուսանողը բացահայտում է խնդրի հիմնական կողմերը, վերլուծությունն իրականացնում է ինքնուրույն եզրահանգումների առանձին տարրերով. ընդհանուր առմամբ ճիշտ է որոշում իրավունքի էությունը, գործառույթներն ու աղբյուրները (ձևերը). ցուցաբերում է ըմբռնում իրավունքի հիմնական գործառույթների և դրանց կապի ճյուղային բաժանման հետ:

C (64–75 միավոր) «Լավ». Ուսանողը ճիշտ է որոշում հիմնական կատեգորիաները, սակայն վերլուծությունը կրում է նկարագրական բնույթ. թույլ է

տալիս առանձին անճշտություններ իրավունքի գործառույթների և աղբյուրների բնութագրման ժամանակ. դժվարանում է տարբերակել մեկնաբանման տեսակներն ու բացերը հաղթահարելու եղանակները:

D (52–63 միավոր) «Բավարար». Ուսանողը վերարտադրում է հիմնական մոտեցումները, սակայն վերլուծությունը մակերեսային է. դժվարանում է իրավական նորմերի դասակարգման, ճյուղերի համակարգման, հանրային և մասնավոր իրավունքի տարանջատման հարցում. չի տարբերակում իրավահարաբերությունների և իրավական փաստերի տեսակները:

E (40–51 միավոր) «Բավարար սահմանային». Ուսանողը տալիս է երևույթների ընդհանուր բնութագիր, սակայն ինքնուրույն վերլուծություն չի իրականացնում. թույլ է տալիս էական սխալներ իրավունքի տեսության կատեգորիաների սահմանման ժամանակ. չի կարող բնութագրել իրավական կարգավորման մեխանիզմի տարրերը:

FX (20–39 միավոր) «Անբավարար». Ուսանողը չի կարողանում առանձնացնել խնդրի էական կողմերը, վերլուծությունը բացակայում է կամ կրում է մակերեսային բնույթ. չի տարբերում իրավական նորմերի, աղբյուրների, իրավունքի իրացման ձևերի տեսակները:

F (0–19 միավոր) «Անբավարար». Վերլուծությունն ամբողջությամբ բացակայում է. ուսանողը չի կարող առանձնացնել նույնիսկ իրավունքի տեսության հիմնական կատեգորիաները:

4.2.2. Իրավական փաստարկում

A (88–100 միավոր) «Գերազանց». Ուսանողը ներկայացնում է մանրամասն իրավական փաստարկում՝ հղումներով դոկտրինին, նորմատիվ ակտերին (<< Սահմանադրություն, << օրենքներ) և դատական ու իրավակիրառ պրակտիկայի օրինակներին. հիմնավորում է դիրքորոշումը անձի իրավական կարգավիճակի, իրավունքից հրաժարվելու, իրավական նորմերի մեկնաբանման, բացերի ու կոլիզիաների հաղթահարման հարցերում. կիրառում է համեմատադրական և ձևական-իրավաբանական մեթոդները:

B (76–87 միավոր) «Շատ լավ». Փաստարկումն ընդհանուր առմամբ հետևողական է, առկա են առանձին հղումներ իրավունքի նորմերին (<< Սահմանադրություն, օրենքներ) և գիտական մոտեցումներին. բերում է պրակտիկայի օրինակներ:

C (64–75 միավոր) «Լավ». Փաստարկումը մասնատված է, դոկտրինին և նորմատիվ ակտերին հղումներ կան, սակայն ոչ միշտ են համապատասխան. օրինակները միշտ չէ, որ արդիական են:

D (52–63 միավոր) «Բավարար». Փաստարկումը թույլ է, դոկտրինին հղումները բացակայում են կամ թերի են. նորմատիվ ակտերին հղումները եզակի են:

E (40–51 միավոր) «Բավարար սահմանային». Փաստարկումը կրում է ընդհանուր բնույթ՝ առանց կոնկրետ նորմերի կամ դոկտրինի հղումների:

FX (20–39 միավոր) «Անբավարար». Փաստարկումը բացակայում է կամ չի համապատասխանում առաջադրված հարցին. ուսանողը չի կարող հիմնավորել սեփական դիրքորոշումը:

F (0–19 միավոր) «Անբավարար». Փաստարկումն ամբողջությամբ բացակայում է:

4.2.3. Իրավունքի տեսական հիմունքների իմացություն

A (88–100 միավոր) «Գերազանց». Ուսանողն ազատորեն կողմնորոշվում է բոլոր հիմնական հասկացություններում՝ իրավաբանական, իրավունք, դրա էությունն ու հատկանիշները, իրավունքի սկզբունքներն ու գործառույթները, իրավագիտակցությունն ու իրավական մշակույթը, իրավունքի աղբյուրները (ծները), իրավունքի համակարգն ու օրենսդրության համակարգը, իրավական նորմը (կառուցվածք, տեսակներ), իրավահարաբերությունները (տարրեր, տեսակներ), իրավաբանական վարույթը, իրավական կարգավորումը (առարկա, մեթոդներ, եղանակներ, տիպեր), իրավունքի իրացումն ու կիրառումը, իրավակիրառ ակտը, ապացուցումն ու ապացույցները, իրավունքի մեկնաբանումը (տեսակներ, եղանակներ), իրավական կոլիզիաներն ու դրանց լուծումը, իրավական վարքագիծը, իրավաբանական պատասխանատվությունը (հասկացություն, տեսակներ, սկզբունքներ). գիտի իրավաբանական քննարկվող մոտեցումները:

B (76–87 միավոր) «Շատ լավ». Ուսանողը վստահորեն գիտի իրավունքի տեսության հիմնական դրույթները, թույլ է տալիս առանձին անճշտություններ աղբյուրների տեսակների, իրավական նորմի կառուցվածքի, իրավահարաբերության տարրերի, իրավակիրառման փուլերի որոշման ժամանակ. գիտի իրավունքի հիմնական գործառույթները:

C (64–75 միավոր) «Լավ». Ուսանողը գիտի հիմնական հասկացությունները, սակայն թույլ է տալիս սխալներ. գիտելիքը մասնատված է. շփոթում է հիպոթեզների, դիսպոզիցիաների, սանկցիաների տեսակները. խառնում է մեկնաբանման եղանակները. չի կարող նշել իրավաբանական պատասխանատվության բոլոր տեսակները:

D (52–63 միավոր) «Բավարար». Ուսանողը վերարտադրում է հիմնական հասկացությունները, սակայն թույլ է տալիս էական սխալներ. չի կարող նշել իրավունքի սկզբունքների համակարգը:

E (40–51 միավոր) «Բավարար սահմանային». Ուսանողը գիտի առանձին հասկացություններ, սակայն չի կարող դրանք համակարգել. չի կարող նշել իրավունքի հատկանիշները, գործառույթներն ու աղբյուրները:

FX (20–39 միավոր) «Անբավարար». Ուսանողը չգիտի իրավունքի տեսության հիմնական հասկացություններն ու կատեգորիաները. չի կարող նշել իրավունքի հատկանիշները, գործառույթներն ու աղբյուրները:

F (0–19 միավոր) «Անբավարար». Գիտելիքն ամբողջությամբ բացակայում է:

4.2.4. Հստակություն և ընկալելիություն

A (88–100 միավոր) «Գերազանց». Պատասխանը կառուցված է, օգտագործված են ճշգրիտ իրավական հասկացություններ, եզրակացությունները ձևակերպված են պարզ: Ցուցաբերում է ըմբռնում հետևյալ հասկացությունների փոխհարաբերության՝ իրավական նորմ և նորմատիվ իրավական ակտի հոդված. հանրային և մասնավոր իրավունք. նյութական և դատավարական իրավունք. օրենքի անալոգիա և իրավունքի անալոգիա. մեկնաբանում և իրավաստեղծում. իրավաչափ վարքագիծ և իրավախախտում. իրավաբանական պատասխանատվություն և պաշտպանական միջոցներ. կանխավարկած և ֆիկցիա. լեգալություն և լեգիտիմություն (սուբյեկտների գործողությունների իրավաչափության համատեքստում):

B (76–87 միավոր) «Շատ լավ». Պատասխանը բավականաչափ հասկանալի է, տերմինաբանությունն առավելապես օգտագործվում է ճիշտ. առանձին հասկացություններ կիրառվում են ոչ ճշգրիտ:

C (64–75 միավոր) «Լավ». Պատասխանն ընդհանուր է, տերմինաբանությունը միշտ չէ, որ ճշգրիտ է, թույլ են տրվում սխալներ հատուկ տերմինների գործածության մեջ (օրինակ՝ շփոթում է մեկնաբանման տեսակներն ըստ ծավալի, խառնում դիսպոզիտիվ և իմպերատիվ նորմերը, սխալ է որոշում իրավահարաբերությունների տեսակները):

D (52–63 միավոր) «Բավարար». Պատասխանն անհետևողական է, իրավական տերմինաբանությունն օգտագործվում է սխալ կամ բացակայում է. չի տարբերում հիմնական իրավական հասկացությունները:

E (40–51 միավոր) «Բավարար սահմանային». Պատասխանը շփոթեցնող է, տերմինաբանությունը՝ սխալ:

FX (20–39 միավոր) «Անբավարար». Պատասխանն անհասկանալի է, տերմինները չեն օգտագործվում:

F (0–19 միավոր) «Անբավարար». Պատասխանը բացակայում է:

4.2.5. Համակարգվածություն և կառուցվածքայնություն

A (88–100 միավոր) «Գերազանց». Պատասխանը տրամաբանորեն կառուցված է, առանձնացված են ներածությունը, հիմնական մասը, եզրակացությունները. նկատվում է համակարգային մոտեցում իրավական երևույթների վերլուծության նկատմամբ:

B (76–87 միավոր) «Շատ լավ». Պատասխանն ընդհանուր առմամբ տրամաբանական է, կառուցվածքը մասամբ պահպանված է. եզրակացություններն առկա են, սակայն բավարար մանրամասն չեն:

C (64–75 միավոր) «Լավ». Խախտված է շարադրման տրամաբանությունը, եզրակացությունները բացակայում են կամ չեն համապատասխանում բովանդակությանը. շարադրանքն անհամակարգ է:

D (52–63 միավոր) «Բավարար». Պատասխանն անհամակարգ է, կառուցվածքը բացակայում է. շարադրանքը քառսային է, չի նկատվում հասկացությունների միջև կապ:

E (40–51 միավոր) «Բավարար սահմանային». Կառուցվածքը գրեթե բացակայում է:

FX (20–39 միավոր) «Անբավարար». Կառուցվածքը բացակայում է:

F (0–19 միավոր) «Անբավարար». Կառուցվածքը բացակայում է:

4.3. Ստուգողական առաջադրանքների և գիտելիքների գնահատման համար անհրաժեշտ այլ նյութերի տրիպային օրինակներ

4.3.1. Սեմինար պարապմունքների ժամանակ վերլուծական քննարկման հարցեր (ըստ թեմաների)

Թեմա 12. Իրավաբանական հայեցակարգերը

1. Ի՞նչ է իրավաբանականությունը և ո՞րն է դրա մեթոդաբանական նշանակությունը:
2. Ո՞ր գործոններն են ազդում իրավաբանական ձևավորման վրա:
3. Ո՞րն է լեգիստական (պոզիտիվիստական) իրավաբանական էությունը: Թվարկե՛ք նրա ներկայացուցիչները:
4. Բնութագրե՛ք դասական լեգիստական պոզիտիվիզմը (Ջ. Օսթին, Կ. Գերբեր, Գ.Ֆ. Շերշենևիչ):
5. Բնութագրե՛ք լեգիստական նեոպոզիտիվիզմը (Հ. Կելզեն, Հ. Հարթ): Ո՞րն է դրա տարբերությունը դասական պոզիտիվիզմից:
6. Ի՞նչ է բնական-իրավական մոտեցումը իրավունքի ընկալմանը: Թվարկե՛ք դրա տարատեսակները:
7. Ո՞րն է Վ.Ս. Ներսեսյանցի լիբերտար-իրավաբանական հայեցակարգի էությունը:
8. Ի՞նչ է սոցիոլոգիական իրավաբանականությունը: Ո՞րն է «կենդանի իրավունքի» և իրավական ռեալիզմի էությունը (Կ. Լևելին):
9. Ի՞նչ է ինտեգրատիվ իրավաբանականությունը: Որո՞նք են դրա առավելությունները:
10. Ինչպե՞ս է իրավաբանականությունն ազդում իրավաստեղծման և իրավակիրառ գործունեության վրա:

Թեմա 13. Իրավունքի հասկացությունը, էությունը և արժեքը

1. Տվե՛ք իրավունքի սահմանումը: Թվարկե՛ք նրա հիմնական հատկանիշները:
2. Ի՞նչ է իրավունքի նորմատիվությունը:
3. Ի՞նչ է նշանակում իրավունքի ձևական որոշակիությունը:
4. Ի՞նչ է իրավունքի համակարգայնությունը:
5. Ինչո՞ւ է պետական հարկադրանքով ապահովվածությունը իրավունքի կարևորագույն հատկանիշը:
6. Ո՞րն է իրավունքի մտավոր-կամային բնույթի էությունը:
7. Ի՞նչ է իրավունքի դինամիզմը:
8. Ո՞րն է իրավունքի էության նկատմամբ դասակարգային մոտեցման էությունը:
9. Ո՞րն է իրավունքի էության նկատմամբ հանրասոցիալական մոտեցման էությունը:

10. Ի՞նչ է իրավունքի սոցիալական արժեքը: Որո՞նք են դրա դրսևորումները:

11. Ի՞նչ է իրավունքի սեփական արժեքը:

Թեմա 14. Իրավունքի սկզբունքները և իրավական աքսիոմները

1. Ի՞նչ են իրավունքի սկզբունքները: Թվարկե՛ք դրանց հատկանիշները:

2. Որո՞նք են իրավունքի սկզբունքների օրենսդրությամբ ամրագրման եղանակները:

3. Թվարկե՛ք իրավունքի սկզբունքների տեսակներն ըստ ընդհանրացման մակարդակի:

4. Բնութագրե՛ք ընդհանուր իրավական սկզբունքները (իրավունքի գերակայություն, կամայականության արգելք, հավասարություն օրենքի առջև, մասնավոր և հանրային շահերի համադրում, հրապարակայնություն):

5. Ի՞նչ են իրավական աքսիոմները: Ո՞րն է դրանց տարբերությունը իրավունքի սկզբունքներից:

6. Բերե՛ք իրավական աքսիոմների օրինակներ:

7. Ի՞նչ նշանակություն ունեն իրավունքի սկզբունքները իրավաստեղծման և իրավակիրառ գործունեության համար:

Թեմա 15. Իրավունքի գործառույթները

1. Ի՞նչ են իրավունքի գործառույթները:

2. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում իրավունքի և պետության գործառույթները:

3. Թվարկե՛ք իրավունքի հատուկ իրավաբանական գործառույթները և բնութագրե՛ք դրանք:

4. Ո՞րն է տարբերությունը իրավունքի կարգավորիչ-ստատիկ և կարգավորիչ-դինամիկ գործառույթների միջև:

5. Ի՞նչ է իրավունքի պաշտպանիչ գործառույթը:

6. Թվարկե՛ք իրավունքի սոցիալական գործառույթները և բնութագրե՛ք դրանք:

7. Ինչպե՞ս են իրավունքի գործառույթները փոխկապակցված միմյանց հետ:

Թեմա 16. Իրավունքը սոցիալական կարգավորման համակարգում

1. Ի՞նչ է սոցիալական կարգավորումը:

2. Տվե՛ք սոցիալական նորմերի սահմանումը: Թվարկե՛ք դրանց հատկանիշները:

3. Բնութագրե՛ք սոցիալական նորմերի տեսակները:

4. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում իրավունքը և բարոյականությունը: Թվարկե՛ք դրանց միասնությունը, տարբերությունները, փոխազդեցությունն ու կոլիզիաները:

5. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում իրավունքը և սովորույթը: Ի՞նչ է սովորույթի սանկցավորումը:

6. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում իրավունքը և կորպորատիվ նորմերը:

7. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում իրավունքը և կրոնը:

8. Ի՞նչ են տեխնիկական նորմերը և ինչպե՞ս են դրանք հարաբերակցվում իրավունքի հետ:

9. Որո՞նք են սոցիալական նորմերի գործառույթները:

Թեմա 17. Իրավագիտակցությունը, իրավական մշակույթը և իրավական դաստիարակությունը

1. Ի՞նչ է իրավագիտակցությունը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշները:
2. Ինչպիսի՞ն է իրավագիտակցության կառուցվածքը: Բնութագրե՛ք իրավական գաղափարախոսությունը և իրավական հոգեբանությունը:
3. Բնութագրե՛ք իրավագիտակցության տեսակներն ըստ սուբյեկտների (անհատական, խմբային, հասարակական):
4. Բնութագրե՛ք իրավագիտակցության տեսակներն ըստ մակարդակի (առօրյա (կենցաղային), մասնագիտական, տեսական):
5. Թվարկե՛ք իրավագիտակցության գործառույթները:
6. Ի՞նչ է իրավական մշակույթը: Թվարկե՛ք դրա կառուցվածքն ու տեսակները:
7. Ի՞նչ է իրավական նիհիլիզմը: Թվարկե՛ք դրա պատճառներն ու դրսևորման ձևերը:
8. Ի՞նչ է իրավական իդեալիզմը:
9. Ի՞նչ է իրավական դաստիարակությունը: Որո՞նք են դրա նպատակները, ձևերն ու մեթոդները:
10. Ի՞նչ նշանակություն ունեն իրավագիտակցությունը և իրավական մշակույթը իրավական պետության ձևավորման համար:

Թեմա 18. Իրավունքի աղբյուրները

1. Ի՞նչ է իրավունքի աղբյուրը նյութական, իդեալական և ձևական-իրավական իմաստներով:
2. Թվարկե՛ք իրավունքի աղբյուրների հիմնական տեսակները:
3. Ի՞նչ է նորմատիվ իրավական ակտը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշներն ու տեսակները:
4. Ի՞նչ է օրենքը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշներն ու տեսակները:
5. Ի՞նչ է ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները:
6. Ի՞նչ է դատական նախադեպը: Ի՞նչ իրավական համակարգերում է այն իրավունքի հիմնական աղբյուրը:
7. Ի՞նչ է իրավական սովորույթը: Ինչպե՞ս է տեղի ունենում սովորույթի սանկցավորումը:
8. Ի՞նչ է նորմատիվ պայմանագիրը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշներն ու տեսակները:
9. Ի՞նչ է իրավական դոկտրինը: Արդյո՞ք այն իրավունքի աղբյուր է:

Թեմա 19. Իրավունքի համակարգը

1. Ի՞նչ է իրավունքի համակարգը: Ո՞րն է դրա տարբերությունը օրենսդրության համակարգից:

2. Թվարկե՛ք իրավունքի համակարգի կառուցվածքային տարրերը:
3. Ի՞նչ է իրավունքի ճյուղը: Թվարկե՛ք իրավունքը ճյուղերի բաժանելու չափանիշները:
4. Ի՞նչ է իրավական ինստիտուտը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները (ճյուղային և միջճյուղային):
5. Ի՞նչ է իրավունքի ենթաճյուղը:
6. Որո՞նք են իրավունքը հանրային և մասնավորի բաժանելու չափանիշները:
7. Թվարկե՛ք հանրային և մասնավոր իրավունքի ճյուղերը:
8. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում միջազգային և ներպետական իրավունքը:
9. Ի՞նչ է իրավական համակարգը: Ինչպե՞ս է այն հարաբերակցվում իրավունքի համակարգի հետ:

Թեմա 20. Իրավունքի նորմը

1. Ի՞նչ է իրավական նորմը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշները:
2. Ինչպիսի՞ն է իրավական նորմի կառուցվածքը:
3. Ի՞նչ է հիպոթեզը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները (պարզ և բարդ. այլընտրանքային և համակցված (կումուլյատիվ)). կազուալ և վերացական):
4. Ի՞նչ է դիսպոզիցիան: Թվարկե՛ք դրա տեսակները (լիազորող, պարտավորեցնող, արգելող. պարզ, նկարագրական, վկայակոչող, բլանկետային):
5. Ի՞նչ է սանկցիան: Թվարկե՛ք դրա տեսակները (ըստ ճյուղային պատկանելության. ըստ որոշակիության աստիճանի):
6. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում իրավական նորմը և նորմատիվ իրավական ակտի հոդվածը:
7. Թվարկե՛ք իրավական նորմերի տեսակներն ըստ գործառույթների (կարգավորիչ և պաշտպանիչ):
8. Թվարկե՛ք իրավական նորմերի տեսակներն ըստ կարգավորման մեթոդի (իմպերատիվ և դիսպոզիտիվ):
9. Թվարկե՛ք իրավական նորմերի տեսակներն ըստ սուբյեկտների (ընդհանուր և հատուկ):
10. Ի՞նչ են դեֆինիտիվ, կոլիզիոն և օպերատիվ նորմերը:

Թեմա 21. Իրավահարաբերությունները

1. Ի՞նչ է իրավահարաբերությունը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշները:
2. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում իրավական նորմը և իրավահարաբերությունը:
3. Թվարկե՛ք իրավահարաբերության կառուցվածքի տարրերը:
4. Ովքե՞ր են իրավահարաբերությունների սուբյեկտները:
5. Ի՞նչ է իրավասուբյեկտությունը: Ո՞ր տարրերից է այն բաղկացած:
6. Ի՞նչ են իրավունակությունը և գործունակությունը: Որո՞նք են դրանց տեսակները:
7. Ի՞նչ է սուբյեկտիվ իրավունքը: Ինչպիսի՞ն է դրա կառուցվածքը (իրավասուբյեկտություններ):

8. Ի՞նչ է իրավաբանական պարտականությունը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները (ակտիվ և պասիվ):

9. Ի՞նչ է իրավահարաբերության օբյեկտը: Թվարկե՛ք օբյեկտների տեսակները:

10. Թվարկե՛ք իրավահարաբերությունների տեսակները (ըստ իրավունքի ճյուղերի, ըստ գործառույթների, ըստ սուբյեկտների կապի բնույթի, ըստ իրացման եղանակի):

11. Ի՞նչ են իրավաբանական փաստերը: Թվարկե՛ք դրանց տեսակները:

12. Ի՞նչ են իրավական կանխավարկածները և ֆիկցիաները: Ո՞րն է դրանց տարբերությունը: Բերե՛ք օրինակներ:

Թեմա 22. Իրավաբանական վարույթ

1. Ի՞նչ է իրավաբանական վարույթը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշները:

2. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում «իրավաբանական վարույթ» և «իրավաբանական ընթացակարգ» հասկացությունները:

3. Թվարկե՛ք իրավաբանական վարույթի տեսակները:

4. Ի՞նչ է իրավակիրառ վարույթը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները:

5. Ի՞նչ է յուրիսդիկցիոն վարույթը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները (դատական և ոչ դատական):

6. Ի՞նչ է ոչ յուրիսդիկցիոն վարույթը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները:

7. Ի՞նչ են իրավաբանական վարույթի փուլերը:

8. Թվարկե՛ք իրավաբանական վարույթի սկզբունքները:

Թեմա 23. Իրավական կարգավորումը

1. Ի՞նչ է իրավական կարգավորումը: Ո՞րն է դրա տարբերությունը իրավական ներգործությունից:

2. Ի՞նչ է իրավական կարգավորման առարկան: Թվարկե՛ք դրա կառուցվածքը:

3. Որո՞նք են իրավական կարգավորման առարկայի որոշման չափանիշները:

4. Ի՞նչ են իրավական կարգավորման մեթոդները: Թվարկե՛ք դրանց տեսակները:

5. Ի՞նչ են իրավական կարգավորման եղանակները: Թվարկե՛ք դրանց տեսակները:

6. Ի՞նչ են իրավական կարգավորման տիպերը: Ո՞րն է դրանց տարբերությունը:

7. Թվարկե՛ք իրավական կարգավորման փուլերը:

8. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում իրավական կարգավորումը և ինքնակարգավորումը:

Թեմա 24. Իրավունքի իրացումը և կիրառումը

1. Ի՞նչ է իրավունքի իրացումը: Թվարկե՛ք դրա ձևերը:

2. Ի՞նչ է իրավունքի կիրառումը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշները:

3. Ո՞ր դեպքերում է առաջանում իրավունքի կիրառման անհրաժեշտությունը:

4. Ովքե՞ր են իրավունքի կիրառման սուբյեկտները:

5. Թվարկե՛ք իրավունքի կիրառման փուլերը:
6. Ի՞նչ են օրենսդրական բացերը: Թվարկե՛ք դրանց տեսակները (սկզբնական և հետագա):
7. Ի՞նչ են օրենքի անալոգիան և իրավունքի անալոգիան: Որո՞նք են դրանց կիրառման պայմանները:
8. Ի՞նչ է իրավակիրառ հայեցողությունը: Թվարկե՛ք դրա տեսակներն ու սահմանները:
9. Ի՞նչ են intra legem, praeter legem և contra legem: Ո՞րն է դրանց տարբերությունը:
10. Ի՞նչ իրավական համակարգերում և ի՞նչ պայմաններում է թույլատրվում contra legem իրավակիրառումը:
11. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում intra legem-ը և իրավակիրառ հայեցողությունը:

Թեմա 25. Ապացուցումը և ապացույցները

1. Ի՞նչ է ապացուցումը իրավակիրառ վարույթում:
2. Ովքե՞ր են ապացուցման սուբյեկտները: Ո՞րն է ապացուցման պարտականության և իրավունքի տարբերությունը:
3. Ի՞նչ է ապացուցման առարկան:
4. Թվարկե՛ք ապացուցման տարրերը:
5. Ի՞նչ են ապացույցները: Թվարկե՛ք դրանց հատկանիշները:
6. Թվարկե՛ք ապացույցների տեսակները:
7. Ո՞րն է ապացույցների և ապացուցման ձևական միջոցների (նախադատելի փաստեր, իրավական կանխավարկածներ, ֆիկցիաներ) տարբերությունը:
8. Ի՞նչ է ապացույցների գնահատումը ներքին համոզմամբ:
9. Որո՞նք են ապացույցների գնահատման չափանիշները՝ վերաբերելիություն, թույլատրելիություն, արժանահավատություն:

Թեմա 26. Իրավաբանական որակումը և իրավունքի մեկնաբանումը

1. Ի՞նչ է իրավաբանական որակումը: Ո՞րն է դրա նշանակությունը:
2. Ինչպիսի՞ն է իրավաբանական որակման կառուցվածքը:
3. Ի՞նչ է իրավունքի մեկնաբանումը: Ո՞րն է մեկնաբանման անհրաժեշտությունը:
4. Ինչպե՞ս են հարաբերակցվում պարզումը և պարզաբանումը մեկնաբանման մեջ:
5. Ովքե՞ր են մեկնաբանման սուբյեկտները:
6. Թվարկե՛ք մեկնաբանման տեսակներն ըստ իրավական ուժի (պաշտոնական՝ աուտենտիկ, լեզալ, կազուալ. ոչ պաշտոնական՝ առօրյա (կենցաղային), մասնագիտական, դոկտրինալ):
7. Թվարկե՛ք մեկնաբանման տեսակներն ըստ ծավալի (տառացի, տարածական, սահմանափակ):
8. Թվարկե՛ք իրավունքի մեկնաբանման եղանակները (քերականական, համակարգային, պատմա-քաղաքական, տրամաբանական, նպատակաբանական):

9. Ի՞նչ են մեկնաբանման ejusdem generis և expressio unius կանոնները: Բերե՛ք օրինակներ:

10. Ի՞նչ են իրավունքի մեկնաբանման ակտերը (ինտերպրետացիոն ակտեր): Թվարկե՛ք դրանց տեսակներն ու իրավական ուժը:

11. Ո՞րն է մեկնաբանման և իրավունքի անալոգիայի տարբերությունը:

Թեմա 27. Իրավակիրառ ակտը

1. Ի՞նչ է իրավակիրառ ակտը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշները:

2. Ո՞րն է իրավակիրառ ակտի և նորմատիվ իրավական ակտի տարբերությունը:

3. Ինչպիսի՞ն է իրավակիրառ ակտի կառուցվածքը:

4. Ի՞նչ պահանջներ են ներկայացվում իրավակիրառ ակտին (օրինականություն և հիմնավորվածություն):

5. Թվարկե՛ք իրավակիրառ ակտերի տեսակները:

6. Ի՞նչ է վարչական ակտը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները (բարենպաստ, միջամտող, խառը) և ձևերը (գրավոր, բանավոր, կոնկյուդենտ):

7. Ի՞նչ է դատական ակտը: Թվարկե՛ք դրա տեսակներն ու հատկությունները (res judicata, պարտադիրություն, վերջնականություն):

Թեմա 28. Իրավական կոլիզիաները և դրանց լուծումը

1. Ի՞նչ է իրավական կոլիզիան: Ո՞րն է դրա տարբերությունը իրավական նորմերի մրցակցությունից:

2. Թվարկե՛ք իրավական կոլիզիաների առաջացման պատճառները:

3. Թվարկե՛ք իրավական կոլիզիաների տեսակները:

4. Որո՞նք են իրավական կոլիզիաների լուծման եղանակները:

5. Ի՞նչ են կոլիզիոն նորմերը: Թվարկե՛ք դրանց տեսակները:

6. Ձևակերպե՛ք կոլիզիաների լուծման կանոնները՝ lex superior, lex specialis, lex posterior:

7. Ի՞նչ է «մարդու համար բարենպաստ նորմի առաջնահերթությունը»: Ո՞ր դեպքերում է այն կիրառվում:

8. Ի՞նչ է կոլիզիոն նորմերի մրցակցությունը և ինչպե՞ս է այն լուծվում:

9. Ովքե՞ր են իրավական կոլիզիաների լուծման սուբյեկտները:

Թեմա 29. Իրավական վարքագիծը

1. Ի՞նչ է իրավական վարքագիծը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշները:

2. Թվարկե՛ք իրավական վարքագծի տեսակները:

3. Ի՞նչ է իրավաչափ վարքագիծը: Թվարկե՛ք դրա տեսակները (սոցիալապես ակտիվ, կոնֆորմիստական, սովորական, մարգինալ):

4. Ի՞նչ է իրավախախտումը: Թվարկե՛ք դրա հատկանիշները:

5. Ի՞նչ է իրավախախտման կազմը: Թվարկե՛ք դրա տարրերը:

6. Թվարկե՛ք իրավախախտումների տեսակները (հանցագործություններ և զանցանքներ):

7. Ի՞նչ է իրավունքի չարաշահումը: Ո՞րն է դրա տարբերությունը իրավախախտումից:
8. Ի՞նչ է օրյեկտիվ հակաիրավական վարքագիծը: Բերե՛ք օրինակներ:
9. Որո՞նք են իրավունքի չարաշահման հետևանքները:

Թեմա 30. Իրավաբանական պատասխանատվությունը

1. Ի՞նչ է իրավաբանական պատասխանատվությունը: Ինչպե՞ս է այն հարաբերակցվում պետական հարկադրանքի հետ:
2. Ի՞նչ են դրական (հեռանկարային) և բացասական (հետադարձ) իրավաբանական պատասխանատվությունը:
3. Թվարկե՛ք իրավաբանական պատասխանատվության հատկանիշները:
4. Որո՞նք են իրավաբանական պատասխանատվության նպատակները:
5. Թվարկե՛ք պատասխանատվության սկզբունքները:
6. Թվարկե՛ք իրավաբանական պատասխանատվության տեսակները:
7. Բնութագրե՛ք սահմանադրաիրավական պատասխանատվությունը:
8. Բնութագրե՛ք քրեական պատասխանատվությունը:
9. Բնութագրե՛ք վարչական պատասխանատվությունը:
10. Բնութագրե՛ք քաղաքացիաիրավական պատասխանատվությունը:
11. Բնութագրե՛ք կարգապահական պատասխանատվությունը:
12. Բնութագրե՛ք դատավարական պատասխանատվությունը:
13. Որո՞նք են իրավաբանական պատասխանատվությունից ազատվելու հիմքերը:

4.3.2. Հստեների, ռեֆերատների, վերլուծական աշխատանքների թեմաներ

1. Լեգիստական և իրավական իրավաընկալման համեմատական վերլուծություն:
2. Բնական իրավունքը և դրական իրավունքը՝ հարաբերակցության հիմնախնդիրները:
3. Վ.Ս. Ներսեսյանցի լիբերտար-իրավաբանական հայեցակարգը՝ էություն և նշանակություն:
4. Սոցիոլոգիական իրավաընկալումը և իրավական ռեալիզմը:
5. Ինտեգրատիվ իրավաընկալումը՝ հնարավորություններ և հեռանկարներ:
6. Իրավունքը որպես սոցիալական արժեք:
7. Իրավական սկզբունքները և դրանց դերը իրավական կարգավորման մեջ:
8. Իրավական աքսիոմները՝ հասկացություն և տեսակներ:
9. Իրավունքի և բարոյականության հարաբերակցությունը՝ փոխազդեցության և կոլիզիաների հիմնախնդիրները:
10. Իրավական սովորույթը որպես իրավունքի աղբյուր:
11. Դատական նախադեպը անգլոսաքսոնական և ռոմանա-գերմանական իրավական համակարգերում:
12. Նորմատիվ իրավական ակտը որպես իրավունքի հիմնական աղբյուր ռոմանա-գերմանական իրավական ընտանիքում:

13. Իրավունքի համակարգը և օրենսդրության համակարգը՝ հասկացությունների հարաբերակցությունը:

14. Հանրային և մասնավոր իրավունքը՝ տարանջատման չափանիշներ և փոխազդեցության հիմնախնդիրներ:

15. Միջազգային և ներպետական իրավունքի հարաբերակցությունը:

16. Իրավական նորմի կառուցվածքը՝ տեսության և պրակտիկայի հիմնախնդիրներ:

17. Կոլիզիոն նորմերը և դրանց դերը իրավական կոլիզիաների լուծման գործում:

18. Իրավական կանխավարկածները և ֆիկցիաները՝ հասկացություն, տեսակներ, նշանակություն:

19. Իրավաբանական վարույթը՝ հասկացություն, տեսակներ, սկզբունքներ:

20. Իրավական կարգավորումը և դրա արդյունավետությունը:

21. Օրենքի անալոգիան և իրավունքի անալոգիան՝ կիրառման պայմաններն ու սահմանները:

22. Իրավունքի մեկնաբանումը՝ եղանակներ, տեսակներ, մեկնաբանման ակտեր:

23. Իրավակիրառ ակտը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, տեսակներ:

24. Իրավախախտումը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, կազմ:

25. Իրավունքի չարաշահումը՝ հասկացություն և տարբերությունը իրավախախտումից:

26. Իրավաբանական պատասխանատվությունը՝ հասկացություն, հատկանիշներ, նպատակներ, տեսակներ:

27. Իրավաբանական պատասխանատվության սկզբունքները:

28. Իրավունքի օրենքին հակառակ զարգացման դոկտրինը (*contra legem*)՝ հասկացություն, տեսակներ և կիրառման սահմաններ:

29. Իրավունքի օրենքից դուրս (*extra legem*) և օրենքին հակառակ (*contra legem*) զարգացումը՝ համեմատական վերլուծություն:

30. Օրենսդրական փակ ցանկերը՝ հասկացություն, տեսակներ և իրավական նշանակություն:

31. Բաց և փակ օրենսդրական ցանկերը՝ մեկնաբանման և իրավակիրառման հիմնախնդիրներ:

32. Իրավաստեղծումը և իրավակիրառումը փակ օրենսդրական ցանկերի պայմաններում:

33. *Contra legem* իրավունքի «մեղմ» և «կոշտ» զարգացումը՝ համեմատական բնութագիր:

34. *Contra legem* իրավունքի զարգացման ինստիտուցիոնալ և ճյուղային սահմանները:

35. Գ. Ռադբրուխի բանաձևը և դրա նշանակությունը *contra legem* իրավունքի զարգացման համար:

36. Իրավաընկալումը և *contra legem* իրավունքի զարգացումը՝ փոխկապակցվածություն և փոխպայմանավորվածություն:

4.3.3. Քննական առաջադրանքների օրինակներ

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 1

Բացահայտե՛ք «իրավաբանական» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք իրավաբանական հիմնական տիպերը՝ լեգիտիմիտի (պոզիտիվիստական), իրավական (քննական-իրավական, լիբերտար-իրավաբանական), սոցիոլոգիական, ինտեգրատիվ: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք, թե ինչպես է իրավաբանական ազդում իրավաստեղծման և իրավակիրառ գործունեության վրա:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 2

Բացահայտե՛ք իրավահարաբերության հասկացությունը և կառուցվածքը: Բնութագրե՛ք դրա տարրերը՝ սուբյեկտներ, օբյեկտ, բովանդակություն: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք բացարձակ իրավահարաբերությունների և հարաբերականի, կարգավորիչի և պաշտպանիչի տարբերությունը:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 3

Բացահայտե՛ք «իրավունքի աղբյուրները (ձևերը)» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք իրավունքի աղբյուրների հիմնական տեսակները՝ նորմատիվ իրավական ակտ, դատական նախադեպ, իրավական սովորույթ, նորմատիվ պայմանագիր, իրավական դոկտրին: Ցույց տվե՛ք դրանց հիերարխիան Հայաստանի Հանրապետությունում:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 4

Բացահայտե՛ք իրավական նորմի հասկացությունը և կառուցվածքը: Բնութագրե՛ք հիպոթեզների, դիսպոզիցիաների և սանկցիաների տեսակները: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք իրավական նորմի և նորմատիվ իրավական ակտի հոդվածի հարաբերակցությունը:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 5

Բացահայտե՛ք «իրավունքի իրացում» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք դրա ձևերը՝ պահպանում, կատարում, օգտագործում, կիրառում: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք իրավունքի կիրառման հիմքերն ու իրավակիրառ վարույթի փուլերը:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 6

Բացահայտե՛ք «իրավունքի մեկնաբանում» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք մեկնաբանման տեսակներն ըստ իրավական ուժի (պաշտոնական և ոչ պաշտոնական) և ըստ ծավալի (տառացի, տարածական, սահմանափակ): Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք իրավունքի մեկնաբանման եղանակները:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 7

Բացահայտե՛ք «իրավաբանական պատասխանատվություն» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք դրա հատկանիշները, նպատակներն ու սկզբունքները: Կոնկրետ

օրինակներով ցույց տվե՛ք իրավաբանական պատասխանատվության տեսակները և դրանց առանձնահատկությունները:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 8

Բացահայտե՛ք «իրավական կարգավորում» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք դրա առարկան, մեթոդները, եղանակներն ու տիպերը: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք իմպերատիվ և դիսպոզիտիվ մեթոդների, ընդհանուր թույլատրական և լիազորման տիպերի տարբերությունը:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 9

Բացահայտե՛ք «իրավական կոլիզիաներ» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք իրավական կոլիզիաների տեսակներն ու դրանց լուծման եղանակները: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք կոլիզիոն նորմերի գործողությունը՝ *lex superior, lex specialis, lex posterior*:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 10

Բացահայտե՛ք «իրավակիրառում» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք իրավակիրառման տիպերը՝ *intra legem, praeter legem, contra legem*: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք այդ տիպերից յուրաքանչյուրի կիրառման պայմաններն ու սահմանները: Ո՞րն է *contra legem* իրավունքի զարգացման և *contra legem* իրավակիրառման տարբերությունը:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 11

Բացահայտե՛ք «փակ օրենսդրական ցանկեր» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք դրանց տեսակները, իրավական նշանակությունը և մեկնաբանման հիմնախնդիրները: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք, թե ինչպես են փակ ցանկերն ազդում իրավաստեղծման և իրավակիրառման վրա: Ո՞րն է փակ ցանկի և բաց ցանկի տարբերությունը:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 12

Բացահայտե՛ք «սուբյեկտիվ իրավունքից հրաժարում» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք դրա իրավաչափության պայմաններն ու հրաժարման ձևերը (գործողությամբ, անգործությամբ, համաձայնությամբ): Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք էստոպելի կանոնի գործողությունը: Ո՞րն է սուբյեկտիվ իրավունքից հրաժարման և իրավունքի չարաշահման տարբերությունը:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 13

Բացահայտե՛ք «իրավական կանխավարկածներ և ֆիկցիաներ» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք դրանց տարբերությունները միմյանցից և իրավաբանական փաստերից: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք կանխավարկածների և ֆիկցիաների դերը իրավական կարգավորման մեջ:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 14

Բացահայտե՛ք «օրենքին հակառակ իրավունքի զարգացում (contra legem)» հասկացությունը: Բնութագրե՛ք contra legem իրավունքի «մեղմ» և «կոշտ» զարգացումը: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք contra legem իրավունքի զարգացման և extra legem իրավունքի զարգացման տարբերությունը: Որո՞նք են contra legem իրավունքի զարգացման ինստիտուցիոնալ և ճյուղային սահմանները:

Վերլուծական հարցի օրինակ թիվ 15

Բացահայտե՛ք «նորմատիվ իրավական ակտ» և «ներքին (լոկալ) իրավական ակտ» հասկացությունները: Բնութագրե՛ք դրանց հատկանիշներն ու տարբերությունները: Կոնկրետ օրինակներով ցույց տվե՛ք, թե որոնք են ներքին (լոկալ) իրավական ակտի ընդունման պայմանները և դրա հարաբերակցությունը նորմատիվ իրավական ակտի հետ:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 1

Խնդրի պայմանը.

Քաղաքացի Ա.-ն մեկ տարի ժամկետով կնքել է բնակարանի վարձակալության պայմանագիր: Պայմանագրի ժամկետի լրանալուց հետո վարձատուն հրաժարվել է երկարաձգել պայմանագիրը՝ պատճառաբանելով, որ պայմանագրում բացակայում է վարձակալի՝ նոր ժամկետով պայմանագիր կնքելու նախապատվության իրավունքի պայմանը: Քաղաքացի Ա.-ն դատարան է դիմել հայցով՝ իր համար նոր ժամկետով վարձակալության պայմանագիր կնքելու նախապատվության իրավունքը ճանաչելու պահանջով:

Հարցեր.

1. Որոշե՛ք կողմերի միջև առաջացած իրավահարաբերության տեսակը (ըստ իրավունքի ճյուղերի, ըստ գործառույթների, ըստ սուբյեկտների կապի բնույթի):
2. Թվարկե՛ք տվյալ իրավահարաբերության կառուցվածքի տարրերը:
3. Ո՞ր իրավաբանական փաստերն են ընկած տվյալ իրավահարաբերության հիմքում:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 2

Խնդրի պայմանը.

«Ա» պետական կազմակերպությունը գրանցված է սահմանված կարգով, ունի սեփական հաշիվ, նրա Կանոնադրությամբ նախատեսված է բնակչությանը անվճար սոցիալական ծառայությունների մատուցում: Կազմակերպության վարչակազմն ընդունում է ակտեր, որոնք պարտադիր ուժ ունեն աշխատակիցների նկատմամբ:

Հարցեր.

1. Իրավական ակտերի ո՞ր տեսակին են պատկանում կազմակերպության վարչակազմի կողմից ընդունվող ակտերը:

2. Որո՞նք են այդ ակտի հատկանիշները, որոնք թույլ են տալիս այն դասել համապատասխան տեսակին:

3. Ո՞րն է այդ ակտի և նորմատիվ իրավական ակտի տարբերությունը:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 3

Խնդրի պայմանը.

Քաղաքացի Բ.-ն ենթարկվել է վարչական պատասխանատվության՝ ճանապարհային երթևեկության կանոնների խախտման համար: Գործի քննության ընթացքում նա հայտարարել է, որ տեղյակ չի եղել տվյալ կանոնի գոյության մասին, քանի որ այն չի հրապարակվել պաշտոնական աղբյուրում:

Հարցեր.

1. Արդյո՞ք օրենքի չիմացության փաստը նշանակություն ունի պատասխանատվության ենթարկելու համար:

2. Ո՞ր իրավական կանխավարկածն է գործում տվյալ դեպքում:

3. Ո՞ր պայմաններում կարող է անձը ազատվել պատասխանատվությունից՝ նորմատիվ ակտի չհրապարակման պատճառով:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 4

Խնդրի պայմանը.

Դատարանը քաղաքացիական գործի քննության ժամանակ հայտնաբերել է, որ վիճարկվող հարաբերությունները կարգավորված չեն օրենսդրությամբ: Միաժամանակ առկա է նմանատիպ հարաբերություններ կարգավորող նորմ:

Հարցեր.

1. Ի՞նչ է օրենսդրական բացը:

2. Ի՞նչ եղանակով կարող է դատարանը հաղթահարել տվյալ բացը:

3. Որո՞նք են օրենքի անալոգիայի կիրառման պայմանները:

4. Ո՞ր դեպքերում է կիրառվում իրավունքի անալոգիան:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 5

Խնդրի պայմանը.

«Ալֆա» պետությունում գործում է օրենք, համաձայն որի քրեական պատասխանատվությունը մեղմող հանգամանքների ցանկը բաց է: Կոնկրետ քրեական գործի քննության ժամանակ դատարանը մեղմող հանգամանք է ճանաչել օրենքում ուղղակիորեն չնշված, սակայն, դատարանի կարծիքով, արարքի հասարակական վտանգավորությունը էապես նվազեցնող փաստ:

Հարցեր.

1. Ի՞նչ է բաց օրենսդրական ցանկը: Ո՞րն է դրա տարբերությունը փակ ցանկից:

2. Արդյո՞ք օրինական են դատարանի գործողությունները: Պատասխանը հիմնավորե՛ք:

3. Որո՞նք են բաց ցանկի հիման վրա հանգամանքը մեղմող ճանաչելու իրավական հետևանքները:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 6

Խնդրի պայմանը.

«Բետա» պետությունում գործում է օրենք, համաձայն որի պետական ծառայություն մատուցելուց հրաժարվելու հիմքերի ցանկը փակ է: Քաղաքացի Վ.-ն դիմել է պետական ծառայություն մատուցելու համար, սակայն մերժում է ստացել փակ ցանկով չնախատեսված հիմքով:

Հարցեր.

1. Ի՞նչ է փակ օրենսդրական ցանկը: Ո՞րն է դրա իրավական նշանակությունը:
2. Արդյո՞ք օրինական է պետական ծառայություն մատուցելուց հրաժարվելը: Պատասխանը հիմնավորե՛ք:
3. Որո՞նք են փակ ցանկի պահանջի խախտման իրավական հետևանքները:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 7

Խնդրի պայմանը.

«Գամմա» պետության «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքում ամրագրված է, որ ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր ընդունելու լիազորված մարմինների ցանկը փակ է: Պետության կառավարությունն ընդունել է որոշում, որով նախարարություններից մեկին օժտել է օրենքով իր իրավասությանը չվերապահված հարցերով նորմատիվ իրավական ակտեր ընդունելու իրավունքով:

Հարցեր.

1. Արդյո՞ք կառավարության այդ որոշումը համապատասխանում է փակ ցանկի պահանջներին:
2. Որո՞նք են համապատասխան լիազորություններ չունեցող մարմնի կողմից ակտ ընդունելու իրավական հետևանքները:
3. Ինչպե՞ս կարող է լուծվել տվյալ կոլիզիան:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 8

Խնդրի պայմանը.

«Անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» գործող օրենքը պարունակում է դրույթ, համաձայն որի բոլոր սուբյեկտները համարվում են գույքի նկատմամբ գրանցված իրավունքների մասին տեղեկացված՝ անկախ նրանից՝ նրանք փաստացի տեղեկացված են եղել, թե ոչ:

Հարցեր.

1. Ի՞նչ է ամրագրված տվյալ նորմում՝ իրավական կանխավարկած, թե՞ իրավական ֆիկցիա: Պատասխանը հիմնավորե՛ք:
2. Թվարկե՛ք տվյալ նորմի հիպոթեզը և դիսպոզիցիան:
3. Տվյալ նորմի հիման վրա առաջացող հարաբերությունները հանրային են, թե՞ մասնավոր: Պատասխանը հիմնավորե՛ք:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 9

Խնդրի պայմանը.

Քաղաքացիական գործով դատական քննության ընթացքում դատարանը հաստատել է, որ պատասխանողը նախկինում գրավոր ձևով հրաժարվել է արբիտրաժային դատարանի որոշումը բողոքարկելու իրավունքից: Հետագայում պատասխանողը բողոք է ներկայացրել այդ որոշման դեմ:

Հարցեր.

1. Ի՞նչ է սուբյեկտիվ իրավունքից հրաժարումը: Որո՞նք են դրա իրավաչափության պայմանները:
2. Արդյո՞ք իրավական նշանակություն ունի բողոքարկման իրավունքից նախկինում կատարված հրաժարումը:
3. Ի՞նչ է էստոպելի կանոնը: Արդյո՞ք այն կիրառելի է տվյալ իրավիճակում:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 10

Խնդրի պայմանը.

Իրավակիրառ պրակտիկայի ընթացքում դատարանը բախվել է իրավիճակի, երբ օրենքը չի կարգավորում կոնկրետ հարաբերությունները, սակայն առկա է նմանատիպ հարաբերություններ կարգավորող նորմ: Դատարանը կիրառել է այդ նորմն անալոգիայի կարգով: Մեկ այլ գործով դատարանը, բախվելով բացի, կիրառել է իրավունքի ընդհանուր սկզբունքները, քանի որ բացակայել է նույնիսկ նմանատիպ նորմը:

Հարցեր.

1. Ի՞նչ են օրենքի անալոգիան և իրավունքի անալոգիան: Ո՞րն է դրանց տարբերությունը:
2. Որո՞նք են օրենքի անալոգիայի կիրառման պայմանները:
3. Որո՞նք են իրավունքի անալոգիայի կիրառման պայմանները:
4. Իրավունքի ո՞ր ճյուղերում է արգելվում անալոգիայի կիրառումը:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 11

Խնդրի պայմանը.

«Դելտա» պետության «Վարչական իրավախախտումների մասին» օրենքում սահմանված է վարչական պատիժների փակ ցանկ: Տեղական ինքնակառավարման մարմինն ընդունել է նորմատիվ ակտ, որով սահմանել է փակ ցանկով չնախատեսված լրացուցիչ վարչական պատիժ՝ հասարակական աշխատանքների ձևով:

Հարցեր.

1. Արդյո՞ք այդ ակտը համապատասխանում է օրինականության պահանջներին:
2. Որո՞նք են փակ ցանկով չնախատեսված պատիժ սահմանող ակտի ընդունման իրավական հետևանքները:
3. Ո՞վ և ի՞նչ կարգով կարող է բողոքարկել այդ ակտը:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 12

Խնդրի պայմանը.

«Էպսիլոն» պետությունում դատարանը քրեական գործի քննության ժամանակ եկել է այն եզրակացության, որ գործող քրեական օրենքի նորմի կիրառումը կհանգեցնի

ակնհայտ անարդար արդյունքի, որը հակասում է արդարության և հումանիզմի սկզբունքներին: Դատարանն ընդունել է որոշում, որը ձևականորեն հակասում է օրենքի տառացի տեքստին (contra legem), սակայն, դատարանի կարծիքով, համապատասխանում է իրավունքի ոգուն:

Հարցեր.

1. Ի՞նչ է contra legem իրավակիրառումը: Արդյո՞ք այն թույլատրելի է «Էպսիլոն» պետության իրավական համակարգում:
2. Որո՞նք են contra legem իրավակիրառման կողմնակիցների և հակառակորդների փաստարկները:
3. Ո՞րն է contra legem իրավակիրառման և contra legem իրավունքի զարգացման տարբերությունը:
4. Ինստիտուցիոնալ ի՞նչ զսպումներ պետք է սահմանափակեն contra legem իրավակիրառումը:

Իրավիճակային խնդրի օրինակ թիվ 13

Խնդրի պայմանը.

«Ձեռտա» պետության «Կրթության մասին» օրենքում ամրագրված է բարձրագույն ուսումնական հաստատություններից ուսանողներին հեռացնելու հիմքերի փակ ցանկը: Համալսարանի վարչակազմը հրաման է արձակել ուսանողին հեռացնելու մասին՝ փակ ցանկով չնախատեսված հիմքով:

Հարցեր.

1. Ի՞նչ է փակ օրենսդրական ցանկը և ո՞րն է դրա իրավական նշանակությունը:
2. Արդյո՞ք օրինական է հեռացման մասին հրամանը: Պատասխանը հիմնավորե՛ք:
3. Որո՞նք են փակ ցանկի պահանջների խախտմամբ ակտ ընդունելու իրավական հետևանքները:
4. Ուսանողի իրավունքների պաշտպանության ի՞նչ եղանակներ են առկա տվյալ իրավիճակում:

4.4. Մեթոդական նյութեր, որոնք սահմանում են գնահատման ընթացակարգերը

4.4.1. Գիտելիքների ընթացիկ հսկողության ձևերը

Սեմինար պարապմունքները ներառում են տեսական հարցերի բանավոր քննարկում: Գնահատվում են ընկալման խորությունը, փաստարկելու կարողությունը, տերմինաբանությանը տիրապետելը:

Ուսանողից կարող է պահանջվել ներկայացնելու էսսեներ կամ ռեֆերատ: Ծավալը՝ 5–7 էջ: Գնահատվում են վերլուծության ինքնուրույնությունը, դոկտրինի օգտագործումը, ձևավորումը:

4.4.2. Արեստավորման ձևը (ստուգարք, քննություն)

Ստուգարքը (քննությունը) անցկացվում է գրավոր ձևաչափով: Տոմսի կառուցվածքը ներառում է մեկ վերլուծական հարց և մեկ իրավիճակային խնդիր: Կատարման ժամանակը 60 րոպե է: Ուսանողներին չի տրամադրվում լրացուցիչ նյութեր, սակայն դասախոսի հայեցողությամբ թույլատրվում է օգտագործել նորմատիվ ակտերի տեքստեր:

4.4.3. Գնահատման ընթացակարգը

Յուրաքանչյուր պատասխան գնահատվում է 0–100 միավոր սանդղակով՝ հետագա փոխարկմամբ 7-բայյա համակարգի: 88–100 միավորի դեպքում տրվում է A (գերազանց), 76–87-ի դեպքում՝ B (շատ լավ), 64–75-ի դեպքում՝ C (լավ), 52–63-ի դեպքում՝ D (բավարար), 40–51-ի դեպքում՝ E (բավարար սահմանային), 20–39-ի դեպքում՝ FX (անբավարար), իսկ 0–19-ի դեպքում՝ F (անբավարար):

Միավորների բաշխումը տոմսում կատարվում է հետևյալ կերպ. վերլուծական հարցը գնահատվում է մինչև 40 միավոր, իսկ իրավիճակային խնդիրը՝ մինչև 60 միավոր: Նշված բաշխումը կարող է փոփոխվել՝ կախված հարցերի բարդությունից:

4.4.4. Գնահատման չափանիշներ

Գնահատելիս հատկապես հաշվի են առնվում պատասխանի վերլուծական բնույթը (այլ ոչ թե սահմանումների պարզ թվարկումը), իրավական փաստարկման առկայությունը (ինչու է տվյալ մոտեցումը ճիշտ), կոնկրետությունը (հղումներ նորմատիվ ակտերին, դոկտրինալ դիրքորոշումներին, օրինակներին), ինչպես նաև կառուցվածքայնությունը (ներածություն, հիմնական մաս, եզրակացություն յուրաքանչյուր ենթակետի համար):

4.4.5. Ուսանողների նախապարաստման առաջարկություններ

Սեմինար պարապմունքների համար անհրաժեշտ է մշակել լրացուցիչ ուսումնական կամ դոկտրինալ աղբյուրներ յուրաքանչյուր թեմայի վերաբերյալ:

Իրավիճակային խնդիրը լուծելիս պետք է հաջորդաբար կիրառել հետևյալ սխեման. փաստեր → իրավական խնդիր → նորմ/դոկտրին → փաստարկում → եզրակացություն:

Ստուգարքի (քննության) ժամանակ խորհուրդ է տրվում հստակ կառուցել պատասխանը՝ ներածություն, հիմնական մաս, եզրակացություն, ճիշտ օգտագործել իրավական տերմինաբանությունը, անհրաժեշտության դեպքում հղումներ կատարել ՀՀ Սահմանադրությանը և ՀՀ օրենքներին, ինչպես նաև հիմնավորել իր դիրքորոշումը՝ հղումներով դոկտրինալ մոտեցումներին: